

PUNCTE DE REPER PE TRASEUL REDEFINIRII PRESCRIPTIEI RĂSPUNDERII PENALE ÎN SISTEMUL LEGISLATIV ROMÂNESC (II)

Dr. Versavia BRUTARU*, Raul Alexandru NESTOR**

Abstract: *Accepting that the existence of an interval of time in which the perpetrator was aware at every moment of the risk of being detected and brought to justice, was sometimes equated to a real punishment, the period in which the perpetrator was forced to avoid the authorities, to live under the empire the fear that he will not escape liability, justifies the removal by law of the possibility of his conviction after the passage of a time interval related to the maximum duration of the punishment that the law provides for the committed act. Achieving the purpose of the criminal law requires that the criminal liability of the criminal intervene as close as possible to the moment of the crime, so that the process proceeds with speed. The passage of time leads to the dilution of the evidence, with the risk of convicting some innocent people, and the social resonance of the crime diminishes until it disappears. The prescription of criminal liability appears as a legal institution having effects both on the level of substantive criminal law, failure to meet the deadline being a condition to be punishable, and on the level of criminal procedural law, being a condition of procedure, the fulfillment of the limitation period preventing the exercise of criminal action. If a national regulation, specific to another legal system, considers that the prescription of criminal liability belongs to procedural law, not to substantive law, it will be possible to modify that rule in order to extend the limitation period in respect of crimes for which it has not already been fulfilled this term at the time of modification. In an attempt to emphasize the differences between a criminal procedural legislative regulation and a regulation specific to the substantive law, we considered it necessary to make a short foray into the modern criminal legislation of Romania in order to highlight the contextual orientation of the national legislator in this field of regulation. It becomes extremely important for any internal legislative process, an approach to the regulation of the prescription of criminal liability in the legal order of other states, the experience of these states being able to be considered and capitalized by the national legislator, respecting the constitutional requirements. An essential purpose of this endeavor is to provide a perspective on how to regulate the prescription of criminal liability in other legal systems.*

Keywords: *The right of the state to impose penalties; the prescription of criminal liability; the effects of the limitation of criminal liability; substantive law; procedural law, causes of interruption of the limitation period; special limitation; unconstitutionality; more favorable criminal law; regulation of the limitation of criminal liability in the legal systems of other countries.*

* Cercetător științific III, (scientific researcher) Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, Academia Română; ORCID ID: 0000-0002-3445-257x; WEB OF SCIENCE ID: K-6835-2017; bversavia@gmail.com

** Judecător (Judge, Bucharest Court), Tribunalul București; raulalexandrunestor@yahoo.com

Introducere

Acceptând că existența unui interval în care făptuitorul a fost conștient în fiecare moment de riscul depistării sale și aducerii în fața justiției, a fost uneori echivalat unei veritabile pedepse, perioada în care autorul faptei a fost silit să se ferească de autorități, să trăiască sub imperiul temerii că nu va scăpa de angajarea răspunderii, justifică înlăturarea prin lege a posibilității de condamnare a acestuia după trecerea unui interval de timp raportat la durata maximă a pedepsei pe care legea o prevede pentru fapta săvârșită.

Realizarea scopului legii penale impune ca răspunderea penală a infractorului să intervină cât mai aproape de momentul comiterii infracțiunii, ca procesul să se desfășoare cu celeritate. Trecerea timpului conduce la diluarea probelor, cu riscul condamnării unor persoane nevinovate, iar rezonanța socială a infracțiunii se diminuează până la dispariție. Prescripția răspunderii penale apare ca o instituție juridică având efecte atât pe planul *dreptului penal substanțial*, neîmplinirea termenului fiind o condiție de pedepsibilitate, cât și pe planul *dreptului procesual penal*, fiind o condiție de procedibilitate, împlinirea termenului de prescripție împiedicând exercitarea acțiunii penale.

IV. Prescripția răspunderii penale în alte sisteme de drept

IV. a. Prescripția în sisteme de origine romano-germanică

Principiile referitoare la „uitarea” infracțiunilor (Belgia, Franța, Grecia, Italia și Portugalia), garanția securitate juridică (Letonia, Portugalia și Spania), deteriorarea probelor (Belgia, Franța, Grecia, Polonia și Portugalia), sancționarea lipsei de acțiune sau a neglijenței din partea autorităților responsabile cu desfășurarea unei urmăririi publice (Franța și Portugalia), nevoia din ce în ce mai mică de a sancționa anumite infracțiuni și de a atinge obiective legate de prevenire și educare a infractorului (Germania, Italia, Polonia și Portugalia) și durata rezonabilă a procesului penal (Italia) stau la baza conceptului de „limitare” a acțiunii penale. Necesitatea de a asigura securitatea juridică prin stabilirea unui termen limită pentru acțiunile penale și de a preveni încălcarea dreptului la apărare, care ar putea fi afectată dacă instanțele ar fi obligate să se pronunțe pe baza unor probe care ar putea fi incomplete din cauza trecerii timpului sunt, în special, identificate în jurisprudența CtEDO drept scopuri de limitare¹.

În anumite sisteme, legislația penală a identificat anumite infracțiuni pentru care nu există termen de prescripție dată fiind gravitatea faptelor săvârșite. Acestea includ, ca regulă generală, crimele de genocid, crimele împotriva umanității și crimele de război sau chiar infracțiunile care sunt excepțional de grave. Cu toate acestea, în principiu, toate infracțiunile din aceste sisteme juridice sunt supuse termenelor de prescripție (Belgia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Letonia, Polonia, Portugalia, Spania și Suedia)².

¹ *Stubbings and Others v. the United Kingdom*, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%5D%2C%20%22Coome%20vs.%20Belgia%22%3A%5B%5D%2C%20%22%22001-59194%22%7D>

² https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_2707372/lt/?details=true&portal=j_55&printView=true

Nu există termene de prescripție pentru crimele împotriva umanității, genocidul și crimele împotriva persoanelor sau bunurilor protejate în cazuri de conflict armat în Spania. La fel, în Franța, în legătură cu crima de genocid și crimele împotriva umanității; în Letonia, în legătură cu crimele împotriva umanității, crimele împotriva păcii, crimele de război sau actele de genocid; în Polonia, în legătură cu crimele împotriva umanității, crimele împotriva păcii și crimele de război; în Portugalia, în legătură cu crimele de război.

În ceea ce privește termenele de prescripție, acestea variază, de regulă, în funcție de natura sau gravitatea infracțiunii (Belgia, Franța, Grecia, Letonia, Polonia, Portugalia, Spania și Suedia) și pot fi de până la treizeci de ani în cazul anumitor infracțiuni grave (Franța, Germania, Letonia, Polonia și Suedia). În general, termenul de prescripție curge din ziua în care a fost săvârșită infracțiunea (Belgia, Franța, Grecia, Italia, Letonia, Portugalia, Spania și Suedia), deși unele termene de prescripție au un punct de plecare diferit din cauza naturii particulare a anumitor infracțiuni – cum ar fi infracțiunile continue, permanente, ascunse (în Spania și Portugalia, în cazurile de infracțiuni continuate, infracțiuni permanente și infracțiuni care necesită un comportament uzual din partea infractorului, termenele se calculează din ziua în care a fost săvârșită ultima infracțiune sau când a încetat conduita obișnuită (uzuală); În Italia, în cazul infracțiunilor „permanente”, punctul de pornire al termenului de prescripție este stabilit din ziua în care infracțiunea încetează să mai fie permanentă; În Franța, punctul de plecare al termenului de prescripție aplicabil urmărilor penale este amânat în cazul infracțiunilor ascunse sau disimulate; În Grecia, există un alt punct de plecare în cazurile de uzurpare – indiferent de forma ei – a suveranității populare și a puterilor care decurg din aceasta (care este urmărită de îndată ce puterea legitimă este restabilită, moment de la care termenul de prescripție pentru aceasta începe să curgă), construcție ilegală, bigamie, tortură și alte atacuri la adresa demnității umane, precum și cazuri de fraudă fiscală. În Portugalia, de exemplu, în cazul infracțiunilor fiscale prin omisiune, termenul de prescripție pentru începerea urmăririi penale se calculează din ziua următoare termenului limită de plată a beneficiului fiscal. În cazul anumitor infracțiuni împotriva minorilor o caracteristică specifică a legislației poloneze și portugheze este faptul că nu poate exista nicio limitare înainte ca minorul să împlinească o anumită vârstă (30 de ani, respectiv 23 de ani).

Natura juridică a prescripției în diferite state europene. În Germania³, Belgia⁴, Franța⁵ prescripția este o instituție de drept procesual penal. Potrivit însă

³ Codul Penal, capitolul 5, titlul 1, articolele 78–78c; verfolgungsverjährung.

⁴ F. Tulkens, M. van de Kerchove, *Introduction au droit pénal*, Ed. Story Scientia, Bruxelles, p. 148; „Curtea de Casație a consacrat principiul potrivit căruia legile care prelungesc termenele de prescripție a acțiunii penale sunt de aplicare imediată și sunt incidente și în cazul tuturor procedurilor promovate înainte de intrarea acestora în vigoare, care la această dată nu erau încă prescise. Este permisă intrarea în vigoare a noilor dispoziții cât mai rapid posibil, voința Guvernului fiind aceea de a evita ca autorii infracțiunilor vizate de prezentul proiect să beneficieze de impunitate în considerarea duratei excesiv de scurte a termenelor actuale de prescripție.”

⁵ Philippe Conte, P. M. Du Chambon, *Procédure Pénale*, 3e édition, Armand Collin, Paris, 2001, p. 114 și urm.

Curții Constituționale germane dar și a Curții Federale de Justiție instituția prescripției ar avea mai degrabă o natură mixtă (substanțială și procedurală). În legislația germană genocidul și omorul sunt imprescriptibile. Prescripția urmăririi penale înseamnă că după trecerea unui termen este exclusă aplicarea unei pedepse pentru fapta săvârșită sau dispunerea unei măsuri de siguranță. Legea penală germană extinde imprescriptibilitatea și la infracțiunea de omor, pedepsită cu închisoarea pe viață, Termenele de prescripție au în vedere pedepsele prevăzute de lege fără a se ține seama de eventualele stări de agravare sau atenuare. Momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție este cel al comiterii faptei. În ceea ce privește infracțiunile de rezultat, cursul prescripției curge de la data producerii rezultatului. Întrucât limitarea este de natură procedurală, singurul efect juridic al prescripției este acela de a se prescrie urmărirea penală; caracterul penal al faptelor nu este afectat. Întrucât afectează numai procedura, rezultă că, în ceea ce privește aplicarea în timp a legii, normele de prescripție sunt imediat aplicabile procedurilor aflate în derulare în care nu s-a pronunțat încă o hotărâre definitivă și care nu sunt încă prescrise atunci când noul legea intră în vigoare (este cazul Belgiei, Franței și Germaniei). În Germania, jurisprudența Curții Constituționale Federale impune, în plus, în această privință, ca interesele infractorului să fie echilibrate cu interesul public, în special al victimelor, într-o urmărire penală eficientă.

În Spania, Grecia, Italia, Letonia, și Suedia prescripția are o natură juridică de drept substanțial iar în Portugalia și Polonia aceasta are o natură mixtă. În aceste țări, prescripția, făcând parte din dreptul penal substanțial, înseamnă că i se vor aplica regulile legii mai favorabile. În Polonia, o parte importantă a doctrinei susține că, deși prescripția este o instituție pe fond, de drept penal substanțial, limitarea este, în același timp, în mod secundar, una dintre condițiile negative care împiedică inițierea sau continuarea procesului penal și care are deci și o dimensiune procesuală. În mod similar, în Portugalia, ca urmare a naturii sale hibride, limitarea este, pe de o parte, de natură materială, deoarece este un motiv de impunitate a infractorului legat de expirarea termenului de prescripție, și anume un motiv pentru excluderea pedepsei sau executarea acesteia, chiar dacă nu este un motiv de excludere a nelegalității. Pe de altă parte, cu referire la natura sa procedurală, limitarea este un motiv de stingere a dreptului de a introduce acțiunea în fața instanțelor penale sau de a obține executarea unei pedepse.

Aplicarea principiului legalității. Principiul legalității infracțiunilor și pedepselor (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*), este unul dintre principiile generale de drept care stau la baza tradițiilor constituționale comune statelor membre (articolul 49 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene). El impune ca legea să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele prin care acestea sunt pedepsite. Această cerință este îndeplinită atunci când destinatarul legii poate ști din formularea dispoziției relevante și, dacă este necesar, cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe, ce acte și omisiuni îl vor face răspunzător penal. Acest principiu impune, pe lângă obligația de claritate, precizie și previzibilitate a legii, și interpretarea strictă și excluderea aplicării legii prin analogie ori combinând prevederile a două sau mai multe legi sau aplicarea retroactivă a legii (cu excepția legii penale mai favorabile).

În Italia, normele juridice care reglementează prescripția sunt, conform jurisprudenței Curții Constituționale, supuse principiului legalității în materie penală, astfel cum este consacrat la articolul 25 alineatul (2) din Constituție, care prevede că o persoană poate fi pedepsită numai în temeiul unei legi care a intrat în vigoare înainte de săvârșirea infracțiunii. Rezultă, în primul rând, că aceste reguli nu pot fi stabilite decât prin legislația penală și că ele trebuie descrise într-o dispoziție în vigoare la momentul săvârșirii infracțiunii. În al doilea rând, în ceea ce privește aplicarea în timp a acestor norme, principiul retroactivității normei penale mai favorabile se aplică și dispozițiilor privind prescripția.

În Portugalia normele de prescripție în materie penală sunt supuse principiului neretroactivității *in malam partem*. În conformitate cu jurisprudența, aplicarea acestui principiu la normele de prescripție are ca efect, în primul rând, neaplicarea legislației referitoare la prescripție mai severă decât cea care era în vigoare la săvârșirea faptelor și, în al doilea rând, că regulile cele mai favorabile infractorului trebuie aplicate întotdeauna, chiar retroactiv. În acest scop, pentru a determina legea cea mai favorabilă, instanța penală trebuie să țină seama de toate normele prevăzute de fiecare lege, fiind interzisă combinarea dispozițiilor mai favorabile cuprinse în fiecare lege.

Țări în care nu se aplică principiul neretroactivității. În Suedia, în ciuda faptului că normele privitoare la prescripție sunt norme de drept substanțial, acestea nu intră în domeniul de aplicare al principiului legalității, fiind deja supuse la trei modificări cu efect retroactiv în ceea ce privește infracțiunile care nu au fost prescrise la adoptarea noii legislații. În Polonia, deși Trybunał Konstytucyjny (Curtea Constituțională), într-o hotărâre din 25 mai 2004, a tins mai mult spre o interpretare conform căreia normele care privesc prescripția sunt de natură mixtă, în 2008 și 2009, această instanță a considerat că extinderea de către legiuitor a termenelor de prescripție pentru infracțiunile care nu au fost încă prescrise nu au încălcat principiul *nullum crimen, nulla poena sine lege sau al lex severior poenali retro non agit*, consacrat în articolul 42 alineatul (1) și, respectiv, articolul 2 din Constituție. Constatând că domeniul de aplicare al articolului 42 alineatul (1) din Constituție se referă exclusiv la condițiile care reglementează răspunderea penală și că singura condiție pentru aplicarea unei pedepse este aceea că o faptă este incriminată la momentul în care a fost săvârșită, această instanță concluzionează că normele de prescripție nu au efect în acest sens. În consecință, modificarea ulterioară a acestor norme nu poate fi contestată pe motiv de încălcare a acestei dispoziții constituționale.

Întreruperea și suspendarea termenelor de prescripție. Sistemele juridice ale familiei romano-germanice recunosc în general că, acolo unde autoritățile arată, prin anumite acte, intenția de a urmări făptuitorul, termenul de prescripție trebuie întrerupt. Cu toate acestea, Grecia, Polonia și Suedia, derogă de la această regulă, legislația acestor state nu prevede o dispoziție specifică privind întreruperea termenului de prescripție în materie penală. Legea poloneză prevede un mecanism de prelungire a termenului de prescripție, iar dreptul suedez conține un mecanism prin care termenul

de prescripție încetează definitiv. În trei sisteme de drept, legislația penală prevede actele de procedură susceptibile de a întrerupe termenul de prescripție a urmăririi penale, Germania, Italia, Portugalia. În Germania, termenul de prescripție este întrerupt de măsurile procedurale enumerate la articolul 78c alineatul (2) din Strafgesetzbuch (Codul penal, „StGB”), în special de audierea acuzatului, introducerea unei acțiuni în justiție și începerea ședinței de judecată. În Italia, articolul 160 din Codul penal prevede o listă a actelor care întrerup termenul de prescripție, inclusiv hotărârea sau ordinul de condamnare a unei persoane, ordonanțe de punere în aplicare a măsurilor provizorii individuale și ordonanța care stabilește data ședinței preliminare. În Portugalia, articolul 121 alineatul (1) din Codul penal prevede că termenul de prescripție pentru urmărirea publică este întrerupt prin decizia de inculpare, comunicarea acuzațiilor, declararea în lipsă și comunicarea ordonanței care stabilește data ședinței, în cazul absenței inculpatului. În temeiul articolului 126 alineatul (1) din același cod, termenul de prescripție al sancțiunilor și măsurilor preventive este întrerupt fie prin executarea lor, fie prin condamnarea în lipsă. În dreptul francez, înainte de reforma legislativă a prescripției în materie penală din 27 februarie 2017⁶, 54 de acte care întrerupeau un termen de prescripție erau definite pur și simplu ca orice „măsură investigativă sau etapă a procedurii penale”. Noul articol 9-2 din Codul de procedură penală definește acum astfel de măsuri mult mai detaliat. Acest articol reproduce în linii mari jurisprudența Curții de Casație care, în esență, a definit ca etape ale procesului penal orice demers destinat începerii unei urmăririi publice, cum ar fi demersuri pentru a obține constatarea săvârșirii unei infracțiuni, acte de cercetare și acte referitoare la hotărârea pronunțată în privința infractorului, indiferent dacă aceste acțiuni sunt inițiate de parchet (cerere de cercetare judecătorească) sau de partea civilă (plângere în judecată) pentru daune). Instanța supremă din Franța a considerat că noțiunea de activitate de anchetă acoperă nu numai hotărârile luate de judecătorul de instrucție, ci și activitățile întreprinse de autoritățile însărcinate cu ancheta pentru a căuta și a strânge probe în cursul cercetării preliminare. În ceea ce privește termenul de prescripție a executării pedepsei, acesta este întrerupt prin acte sau decizii ale parchetului, sau ale instanțelor de judecată care se referă la executarea acestor pedepse.

În dreptul spaniol⁷, în legislația penală nu au fost prevăzute actele care întrerup termenele de prescripție, ci s-a prevăzut mai degrabă, în esență, că termenul de

⁶ Legea nr. 2017-242 din 27 februarie 2017, care a intrat în vigoare la 1 martie 2017.

⁷ Articolul 132 alineatul (2) din Codul penal spaniol, astfel cum a fost modificat ultima dată în cursul reformei legislative din 2015, prevede că autoritățile judiciare i se poate încredința responsabilitatea de a întrerupe, printr-un act, curgerea termenului de prescripție. Astfel, potrivit jurisprudenței, efectele procedurale care au ca efect întreruperea termenului de prescripție sunt îndreptate în mod specific și personal împotriva părții vinovate sau a persoanei învinuite, cum ar fi de exemplu acte de procedură sau activități de urmărire judiciară, o cerere de acces la cazierul judiciar pentru a stabili dacă persoana a recidivat sau dacă există circumstanțe agravante, obiecții ridicate de reclamanti, și introducerea căilor de atac.

prescripție este întrerupt atunci când este pronunțată o hotărâre judecătorească motivată împotriva persoanei prezumate a răspunde pentru infracțiune, și s-a lăsat la latitudinea jurisprudenței să determine natura și conținutul hotărârilor judecătorești desemnate de legea penală ca fiind susceptibile de a întrerupe termenul de prescripție. În plus, o caracteristică specifică a dreptului spaniol este că o sesizare și o plângere depuse de o persoană sunt, de asemenea, recunoscute ca întrerupând termenul de prescripție dacă, într-un termen de șase luni, este pronunțată o hotărâre judecătorească împotriva persoanei vizate de sesizare sau plângere, sau împotriva oricărei alte persoane implicate în infracțiune.

Așadar, actele desemnate de legislația penală sau de jurisprudență care sunt susceptibile de a întrerupe termenele de prescripție sunt, de regulă, acte de procedură sau activități judiciare, decizii cu conținut de fond care avansează procedura (Spania), sunt executate sau date exclusiv de către autoritatea judiciară sau parchet (Belgia, Germania, Italia, Portugalia), cu excepția oricărui act al unei persoane, cum ar fi o plângere sau o sesizare a unei infracțiuni, dacă fapta respectivă nu este legată de intervenția parchetului (Portugalia) sau în cazul actelor cu caracter pur administrativ (Franța). Legea spaniolă recunoaște actele unei persoane fizice, și anume o sesizare sau o plângere, depuse în fața unei instanțe, drept acte care întrerup termenul de prescripție. În mod similar, în dreptul francez, termenul de prescripție este întrerupt de o acțiune de despăgubire, care permite victimei să se adreseze direct instanței de judecată pentru a deschide o anchetă judiciară.

În dreptul polonez⁸, începerea acțiunii penale împotriva unei persoane are ca efect prelungirea termenelor de prescripție cu o perioadă de cinci sau 10 ani în ceea ce privește infracțiunile grave, infracțiunile majore și infracțiunile fiscale. În mod similar, în ceea ce privește infracțiunile minore și contravențiile fiscale, termenul de un an se prelungește până la 2 ani. Sistemul juridic suedez⁹ conține un mecanism

⁸ Articolul 102 din Codul penal polonez, care se aplică infracțiunilor fiscale în conformitate cu articolul 20 alineatul (2) din Codul fiscal penal;” Dacă în perioada menționată la art. 101, au fost instituite proceduri, termenul de prescripție pentru infracțiunile prevăzute la art. 101 § 1 se împlinește după 10 ani, iar în celelalte cazuri – după 5 ani de la încetarea acestei perioade”.

⁹ Articolul 1 al capitolului 35 din BrB: Prescrierea sancțiunilor. Art. 1. Nu se vor aplica sancțiuni dacă suspectul nu a fost arestat sau nu a luat la cunoștință de învinuirea pentru infracțiune în termen de: 2 ani, dacă infracțiunea nu poate fi sancționată cu o pedeapsă mai grea decât închisoarea de un an; 5 ani, dacă cea mai grea pedeapsă este mai mare, dar nu depășește închisoarea de 2 ani; 10 ani, dacă cea mai grea pedeapsă este mai mare, dar nu depășește închisoarea de 8 ani; 15 ani, dacă cea mai grea pedeapsă este închisoarea pe durată determinată de mai mult de 8 ani; 25 ani, dacă infracțiunea poate fi sancționată cu detențiunea pe viață. Dacă o faptă penală include mai multe infracțiuni, fără a ține cont de restricțiile anterioare, se poate stabili o sancțiune pentru toate infracțiunile, atâta timp cât fiecare dintre ele este pasibilă de pedeapsă. Art. 2. Dispozițiile acestui capitol cu privire la prescrierea sancțiunii nu se aplică în caz de: omor sau omor fără premeditare conform cap. 3 art. 1 sau 2; genocid, crime împotriva umanității sau crimă gravă de război conform art. 1, 2 sau 11 din Legea nr. 406/2014 privind pedepsele pentru genocid, crime împotriva umanității și crime de război; acte de terorism conform art. 3 pct. 1 sau 2 în comparație cu art. 2 din Legea nr. 148/2003 privind pedepsele pentru terorism, sau tentative la aceste infracțiuni.

neobișnuit. În cazurile de arestare preventivă sau în care se transmite o citație de a se prezenta în fața instanței competente, termenul normal de prescripție aplicabil infracțiunii în cauză încetează să curgă definitiv¹⁰.

Înteruperea termenului de prescripție are ca efect încetarea curgerii termenului, ștergerea termenului deja scurs anterior actului de întrerupere a termenului de prescripție și reînceperea unui nou termen de prescripție de durată egală cu termenul de prescripție prevăzut de lege. În cazul în care a fost întrerupt, termenul de prescripție reîncepe din ziua întreruperii și nu în ziua următoare (Belgia, Germania și Italia). În dreptul spaniol, procedura de întrerupere a termenului de prescripție în cazul unei sesizări sau unei plângeri depuse în fața unei instanțe împotriva unei anumite persoane este destul de specifică. În asemenea împrejurări, întrucât termenul de prescripție se suspendă pe o durată de maximum 6 luni de la data depunerii sesizării sau plângerii, dacă, în acest timp, împotriva persoanei care face obiectul acțiunii se pronunță o hotărâre judecătorească, sau împotriva oricărei alte persoane implicate în infracțiune, întreruperea termenului de prescripție va fi considerată ca având efect retroactiv de la data la care sesizarea sau plângerea respectivă a fost depusă¹¹.

În ceea ce privește efectele întreruperii termenelor de prescripție, în Germania și Portugalia, întreruperea are efecte numai în privința infractorului (infractorilor), întrucât motivele de întrerupere sunt personale și netransmisibile, în Belgia, totuși, ea are efecte chiar și în ceea ce privește persoanele care nu sunt implicate iar în Italia are efecte față de toți cei care au comis infracțiunea. În mod similar, în Franța, actele care întrerup termenul de prescripție privesc făptuitorii sau complicii nemenționați în mod explicit în acele acte, dar și infracțiuni conexe. Prescripția pedepsei este întreruptă de actele sau deciziile procurorului, ale instanțelor de aplicare a pedepselor și, pentru pedepsele cu amendă sau confiscare care sunt de competența acestora, ale Trezoreriei sau Agenției de gestionare și recuperare a bunurilor sechestrate și confiscate. În schimb, în sistemul juridic portughez, jurisprudența consideră că trebuie efectuată o evaluare de la caz la caz a fiecărui act care poate determina o întrerupere a termenului de prescripție pentru a preveni orice repetare a motivelor de întrerupere.

Deși permit întreruperi succesive ale termenului de prescripție, sistemele juridice belgian, german, italian și portughez prevăd că întreruperea termenului de prescripție nu poate avea ca rezultat în niciun caz la prelungirea termenului de prescripție peste o anumită durată maximă. De exemplu, în Germania, urmărirea penală a unei infracțiuni este prescrisă atunci când a trecut de două ori durata termenului de prescripție legală sau, dacă termenul de prescripție este mai mic de 3 ani și a trecut un termen egal cu 3 ani de la săvârșirea infracțiunii. În Belgia, termenul de prescripție a urmării penale poate fi întrerupt numai prin acte de cercetare sau demersuri în procesul penal întreprinse în termenul prevăzut de lege. Având în vedere faptul că

¹⁰ Spre exemplu, potrivit articolului 6 alineatul (2) din capitolul 35 din BrB, termenul este de 30 de ani pentru o infracțiune pentru care este prevăzută o pedeapsă cu închisoarea mai mare de 2 ani.

¹¹ Art. 132, al. 2 al Codului penal spaniol, <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html>

actele care întrerup termenul de prescripție reiau un nou termen de durată egală și nu este posibilă nicio întrerupere ulterioară odată cu expirarea termenului inițial prevăzut de lege, termenul maxim de prescripție poate, sub rezerva motivelor de suspendare, să se ridice la de două ori mai mult decât durata perioadei inițiale.

De asemenea, în Italia, întreruperea termenului de prescripție nu poate conduce, în principiu, la majorarea termenului de prescripție cu mai mult de un sfert din durata maximă prevăzută a acestui termen. Sunt prevăzute excepții cu privire la anumite infracțiuni, cum ar fi crima organizată, criminalitatea legată de mafie, contrabanda și traficul de persoane și terorismul.

În Portugalia, urmărirea penală este prescrisă atunci când, de la începutul termenului de prescripție și excluzând perioada de întrerupere, a trecut de o dată și jumătate durata termenului de prescripție standard. În cazul în care, potrivit unor legi specifice, termenul de prescripție este mai mic de 2 ani, durata maximă a prescripției este de două ori acea perioadă. Potrivit jurisprudenței, scopul acestei prescripții este de a preveni ca infracțiunile să devină prescrise de facto ca urmare a aplicării succesive a mai multor motive de întrerupere și suspendare și, astfel, de a se opri întreruperea termenului de prescripție care ar fi astfel „interminabile”, ceea ce ar fi contrar fundamentelor instituției prescripției.

Spre deosebire de mecanismul de întrerupere, prelungirea termenului de prescripție în temeiul dreptului polonez nu are ca efect încetarea termenului în curs și reluarea termenului de prescripție, ci are mai degrabă ca efect unic prelungirea acestui termen. Chiar dacă introducerea acțiunii penale împotriva unui infractor nu împiedică curgerea termenului de prescripție, ea are ca efect prelungirea termenului de prescripție de la momentul în care infractorul a fost pus sub acuzare. În mod similar, în sistemul juridic suedez, mecanismul de încetare definitivă a termenului de prescripție este distinct de mecanismul de întrerupere prin faptul că nu reîncepe un nou termen, ci pur și simplu încheie definitiv termenul de prescripție¹². În contextul acestui mecanism, codul penal prevede din nou un termen de prescripție absolut, care interzice orice aplicare a unei pedepse după expirarea unui anumit termen.

În ceea ce privește suspendarea termenului de prescripție, Codul penal german prevede în esență, că termenul se suspendă la deschiderea ședinței de judecată în cauzele privind infracțiunile pedepsite cu pedepse privative de libertate mai mari de 5 ani. În aceste cazuri, durata suspendării nu trebuie să depășească 5 ani. Articolul 78b alineatul (5) din StGB prevede, în esență, că, dacă infractorul se află într-o țară

¹² În cazul în care persoana aflată în arest preventiv este eliberată fără să i se fi comunicat citația de înfățișare sau, chiar dacă a fost efectuată comunicarea respectivei citații, instanța competentă și-a declinat competența, sau decide să scoată cauza din registru, termenul de prescripție nu este afectat. În astfel de cazuri, posibilitatea aplicării unei pedepse rămâne aceeași ca și în cazul în care arestarea preventivă nu ar fi avut loc niciodată; *Art. 3. Dacă o persoană arestată este eliberată fără să fi luat la cunoștință de învinuirea pentru infracțiune sau dacă o acțiune împotriva unei persoane este respinsă sau clasată după ce i s-a adus la cunoștință învinuirea, se va considera că arestul sau luarea la cunoștință nu a avut loc dacă se pune problema posibilității de a impune o sancțiune*, <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html>

străină și autoritatea competentă trimite o cerere formală de extrădare în această țară, termenul de prescripție este suspendat până la primirea răspunsului. În Belgia, articolul 24 din titlul preliminar al Codului de procedură penală prevede că termenul de prescripție pentru urmărirea penală este suspendat în cazul în care legea prevede acest lucru sau în cazul în care există un obstacol legal în calea începerii sau efectuării urmăririi penale. În plus, această dispoziție prevede în mod expres că urmărirea penală este suspendată, printre altele, pentru lipsă de competență, de inadmisibilitate sau de nulitate invocată în fața instanței de fond de către persoana învinuită, partea civilă care acționează în despăgubire sau persoana responsabilă civilmente. Sistemul juridic spaniol conține un motiv special pentru suspendarea termenului de prescripție. O sesizare sau o plângere adresată unei instanțe care constată că o anumită persoană a fost implicată într-o faptă susceptibilă de a constitui o infracțiune suspendă termenul de prescripție pentru o durată de maximum 6 luni de la data la care a fost formulată sesizarea sau plângerea respectivă. În cazul în care, în termenul respectiv de șase luni, împotriva persoanei care face obiectul sesizării sau plângerii sau împotriva oricărei alte persoane implicate în infracțiune se pronunță o hotărâre judecătorească, acel termen de suspendare se transformă, cu efect retroactiv, într-o perioadă de întrerupere.

IV.b. Situația reglementării prescripției penale în sistemul anglo – saxon

Dreptul englez, pe care se bazează cea mai mare parte a jurisprudenței occidentale moderne, nu a început să codifice extensiv termenele de prescripție până în secolul al XVII-lea.

Termenele de prescripție (*statutes of limitations in criminal matters*) au fost definite ca: „act legislativ care restrânge termenul în care se poate introduce acțiunea judiciară”, de obicei la o perioadă determinată după producerea evenimentelor care au dat naștere cauzei acțiunii. Astfel de „statute” (legi) sunt adoptate pentru a proteja persoanele împotriva revendicărilor făcute după ce disputele au devenit învechite, dovezile s-au pierdut, amintirile s-au estompat sau martorii au dispărut.

În Statele Unite ale Americii expresia „prescripție” se referă la perioada de timp în care trebuie introduse acuzații penale formale după ce a fost comisă o infracțiune¹³. „Scopul prescripției este de a limita expunerea la urmărirea penală la o anumită perioadă de timp determinată de la producerea acelor fapte pe care legiuitorul a decis să le pedepsească cu sancțiuni penale. O astfel de limitare este menită să protejeze indivizii de a fi nevoiți să se apere împotriva acuzațiilor atunci când faptele au fost estompate de trecerea timpului dar și pentru a minimiza pericolul pedepsei din cauza actelor din trecut. O astfel de limită de timp poate avea, de asemenea, efectul benefic de a încuraja autoritățile competente să investigheze cu promptitudine infracțiunile”¹⁴. Cu toate acestea, trebuie respectat întotdeauna un termenul de prescripție mai lung, care este prevăzut pentru aceeași infracțiune.

¹³ BLACK'S Law Dictionary 1546 (9th ed. 2009).

¹⁴ Toussie v. United States, 397 U.S. 112, 114–115 (1970).

1. Scurt istoric al evoluției termenelor de prescripție în Statele Unite ale Americii

Legile generale care limitează perioada în care trebuie începută urmărirea penală pentru infracțiuni sunt comune în țările de drept continental și în Statele Unite. În Statele Unite, perioadele sunt mai scurte decât în Europa continentală. Ca și în cazul acțiunilor civile, termenul de prescripție penală nu curge în cazul inculpatului care a fugit sau s-a ascuns pentru a evita urmărirea penală.

Așa cum am menționat anterior, termenele de prescripție au apărut mai întâi în domeniul dreptului civil, și anume al executării obligațiilor civile¹⁵. Statutul englez (Legea) din 1623 a oferit modelul pe care se bazează majoritatea termenelor americane de prescripție¹⁶. Conform acestuia, *nullum tempus occurrit regi*¹⁷ (nicio trecere de timp nu afectează dreptul Regelui de a acționa). Ca urmare, sunt puține legi în dreptul englez care impun limitări de timp pentru urmărirea penală.

Politica engleză de utilizare limitată a termenelor de prescripție nu a fost răspândită în Statele Unite, unde termenele de prescripție au fost prevăzute pentru prima dată începând cu anul 1652¹⁸. Utilizarea mult mai extinsă a limitărilor statutare în Statele Unite decât în Anglia poate să fi rezultat din faptul că la începutul dezvoltării dreptului american a existat o competiție între dreptul civil și dreptul comun pentru acceptarea în colonii¹⁹. Astfel de legi au fost adoptate pentru majoritatea crimelor din sistemul federal în 1790. Astăzi, limitările sunt aplicate majorității infracțiunilor de către toate statele, cu excepția câtorva state, deși cele mai grave crime sunt adesea exceptate de la prescripție²⁰. Prima lege din 1790²¹ prevedea termene de prescripție de doi ani, care curgeau de la data săvârșirii faptei. În anul 1876 termenul de prescripție a fost mărit la trei ani²² iar în 1954 a fost ridicat la cinci ani²³ termen și astăzi în vigoare pentru majoritatea infracțiunilor federale²⁴. Pe lângă modificările privind termenul de prescripție, Congresul a prevăzut și excepții, adică infracțiuni

¹⁵ Henry 7, chapter 24 (Edictul Regelui Henry din 1487 – promulgarea primului termen de prescripție în Anglia pentru acțiuni ce țin de proprietăți imobiliare). Versiunile ulterioare au grupat acțiunile imobiliare și acțiunile personale în categorii, în funcție de caracterul dreptului judecat.

¹⁶ Wood, 101 U.S. at 139.

¹⁷ Archbold, *Criminal pleading, evidence & practice in criminal cases*, 53, 31st ed., Butler and Garsia, 1943; James Fitzjames Stephen, *History of the criminal law of England*, vol. 1& 2 (1883) for examples of old English cases in which prosecution was begun many years after the commission of the crime.

¹⁸ Whitmore, *Colonial laws of Massachusetts* 163 (1889) (limitarea generală a prescripției infracțiunilor la un an). Charter and laws of the province of Pennsylvania 1682–1700, 173–174 (George, Neod, and McComant, 1879) (1684 statutul care interzice infracțiunile împotriva guvernatorului prevedea o limită de șase luni).

¹⁹ Howe, *Readings in American legal history*, 19 et seq. (1949); Radin, *Anglo-American legal history*, § 79 (1936). Cf., Hasklins, *A Problem of the Reception of the Common Law in the Colonial Period*, 97 U. OF PA. L. REv. 842 (1949).

²⁰ New Mexico are un termen de prescripție de zece ani pentru crimă.

²¹ Legea din 30 aprilie 1790, capitol 9, §32, 1 articol 112, 119.

²² Legea din 13 Aprilie 1876, capitolul 56, 19, articol: 32–33.

²³ Legea din 1 septembrie 1954, capitol 1214, §10(a), 68 articol 1142–1145.

²⁴ 18 U.S.C. §3282 (2006).

pentru care nu curge niciun termen de prescripție sau cu termene specifice²⁵. Desigur, doctrina americană²⁶ a sancționat excepțiile de la regulă: „elaborarea de excepții care eludează legile referitoare la prescripție a redus din protecția oferită de acestea”. Cum se justifică faptul că un termen de cinci ani este mai potrivit decât un termen de trei ani?²⁷ Sau: aceste modificări ale termenelor de prescripție după 1790 au avut în vedere schimbările în societatea americană? Care este scopul lor? Problema s-a pus în felul următor: cum putem reconcilia lipsa vreunui termen de prescripție în legile federale referitor la omor (inclusiv la cel deosebit de grav) cu termenul de prescripție de cinci ani care se aplică altor infracțiuni grave? Și dacă gravitatea faptei determină termenul de prescripție atunci nu ar trebui să se facă o distincție între infracțiuni ca furturi minore, fără violență și furturi comise cu violență (aggravated robbery)? Autorii menționați apreciază că noile termene de prescripție pentru anumite infracțiuni sunt și mai greu de explicat, dat fiind arbitrariul care guvernează adoptarea lor. Se mai arată că neajunsurile termenelor de prescripție nu se limitează doar la arbitrariul duratei lor ci și la rezultatele arbitrare pe care acestea le determină (aceste termene nu ar permite acțiunea penală atunci când ar servi interesului public, în schimb ele permit unor terțe persoane să-și urmărească interesul)²⁸. Este dat ca exemplu cazul a doi detectivi din New York, asociați familiei Gambino, care au fost condamnați pentru înșelăciune²⁹. Deși judecătorul a fost de acord cu juriul, și anume că probele prezentate în dosar au demonstrat participarea inculpaților la săvârșirea multor infracțiuni cu violență, inclusiv crime, în timp ce erau detectivi ai poliției New York, folosindu-se de această calitate în favoarea crimei organizate, el a trebuit să pronunțe o achitare, această decizie fiind impusă de termenul de prescripție de 5 ani³⁰. Judecătorului nu îi este permis, în astfel de cazuri individuale, să echilibreze interesele concurente. Rolul regulilor, în general, este acela de a nu permite analize individuale ale cazurilor, ele aplicându-se în mod uniform.

Revenind la apariția termenelor de prescripție în dreptul penal american, în 1860 Congresul american³¹ spre exemplu, a prevăzut: „urmărirea penală pentru seducerea unei femei aflată pe o navă americană, în timpul călătoriei, se limitează la 1 an de la sosirea la destinație a navei pe care a fost comisă infracțiunea”³².

²⁵ Spre exemplu, în 1804 Congresul a creat o excepție care prevedea că termenul de prescripție pentru urmărirea infracțiunilor privind veniturile era de 5 ani (care curgeau de la comiterea infracțiunii), Legea din 26 martie 1804 capitol 40 art. 290–291.

²⁶ *Statutes of limitations in Criminal Law: A penetrable Barrier to Prosecution*, Notes, University of Pennsylvania Law Review, p. 636, Vol. 102, 1954, Lindsey Powell, *Unraveling Statutes of Limitations*, American Criminal Law Review, vol. 45, nr. 1/2008, p. 117.

²⁷ Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 117.

²⁸ Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 118, autoarea explică aceste neajunsuri și prin faptul că termenele de prescripție nu fac diferență între o cauză justă și o cauză injustă precum și între întârzierile evitabile și cele inevitabile.

²⁹ Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 118.

³⁰ United States vs. Eppolito, <https://caselaw.findlaw.com/us-2nd-circuit/1178992.html>

³¹ Working Papers of the National Commission Reform, nota 19, Legea din 24 Martie 1860 citat de Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 122.

³² Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 122.

În anul 1948³³ Congresul a modificat legislația referitoare la termenele de prescripție, stipulând că urmărirea penală nu poate începe dacă a trecut 1 an de la comiterea faptei (infracțiunea de sfidare). Așa cum am arătat anterior, încă din anul 1804 Congresul a continuat să introducă noi termene de prescripție, după cum circumstanțele sociale o cereau. În anul 1869 Congresul a extins termenul de prescripție pentru infracțiuni comise în „statele rebele”³⁴ și a menținut această prevedere până când statele respective s-au alăturat Congresului. În timpul Primului Război Mondial, termenul de prescripție a fost extins la șase ani pentru infracțiuni de fraudă contra statului³⁵. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial termenele de prescripție au fost prelungite cu 3 ani de la data încetării ostilităților³⁶.

Anii '50 au fost marcați, de asemenea, de intervenția legislativului american în durata termenelor de prescripție. În anul 1950 Congresul a extins la 10 ani termenele de prescripție a începerii urmăririi penale în privința infracțiunilor de spionaj și a activităților subversive³⁷. Un an mai târziu, în 1951 Congresul a extins termenul de prescripție la 10 ani în privința încălcării legilor privitoare la naturalizare³⁸. Congresul a explicat această succesiune de modificări astfel: „încălcările legilor privitoare la pașapoarte, comise prin fraudă și înșelăciune, la fel ca alte infracțiuni, sunt descoperite de regulă, după împlinirea termenului de prescripție”. De fapt, această intervenție a Congresului în materia termenului de prescripție referitor la infracțiunile de spionaj și activități subversive, dar și în privința legilor naturalizării a fost motivată de activitatea intensă a fostei URSS în perioada interbelică, care a trimis în state europene dar și în Statele Unite foarte multe persoane care au călătorit cu pașapoarte false „obținute cu ajutorul comuniștilor americani”, acest lucru făcând descoperirea faptelor deosebit de dificilă³⁹.

O altă schimbare a intervenit în 1994, imediat după atacurile cu bombă de la World Trade Center din New York, Congresul crescând durata termenului de prescripție la 8 ani pentru infracțiuni de terorism⁴⁰. Tot în acel context, Congresul a vrut să extindă la șapte ani termenul de prescripție pentru infracțiuni legate de

³³ Legea din 25 iunie 1948, capitol 645 §3285, 62 stat. 828.

³⁴ Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 122.

³⁵ Legea din 17 noiembrie 1921, capitol 124 §1044, 42 articol 220.

³⁶ În 1942, Legea de Suspendare a termenelor de prescripție în timp de război a suspendat curgerea termenelor pentru infracțiuni care priveau fraudă împotriva Statelor Unite până la data de 30 iunie 1945. Legea din 24 august 1942 capitol 6, 56 art. 747. Această prevedere a fost extinsă în anul 1944 pentru a se suspenda termenul până la trei ani de la încetarea ostilităților; Legea din 24 august 1942 capitol 358, 58 articol 649, 667. Curgerea termenului de prescripție pentru infracțiuni antitrust a fost suspendat, de asemenea, pe perioada războiului; Legea din 10 octombrie 1942, capitol 589, 56 articol 781.

³⁷ Internal Security Act din 1950, 50 U.S.C. § 783.

³⁸ 18 U.S.C §3291, în vigoare din 30 iunie 1951; în 1906 Congresul extinsese la 5 ani termenul de prescripție în cazul acestor legi prin Legea din 29 iunie 1906 capitol 359 §24 art. 603; dar, după revizuirea acestei din 1948 (a titlului 18) cei trei ani prevăzuți inițial au intrat din nou în vigoare.

³⁹ Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 123.

⁴⁰ Violent Crime Control and Law Enforcement Act din 1994.

incendieri și explozibili, dar modificarea nu a fost votată decât doi ani mai târziu când Congresul a votat o lege care a creat un termen de prescripție de 10 ani în legătură cu acest tip de infracțiuni.⁴¹ În 2001, după atacurile care au provocat prăbușirea Turnurilor Gemene din New York, Congresul a eliminat termenele de prescripție pentru orice infracțiune de terorism „*care a dus la sau a creat un risc previzibil de moarte sau vătămare corporală gravă unei alte persoane*”⁴². O altă criză generată de dezastrul cu economiile și împrumuturile din anii 1980 a determinat o nouă schimbare în reglementarea termenelor de prescripție. Major Fraud Act⁴³ a mărit termenul de prescripție de la cinci ani la șapte ani în cazul infracțiunilor de fraudă majoră în achiziții împotriva Statelor Unite. Congresul a motivat această modificare prin prisma faptului că la momentul respectiv erau cercetate un număr foarte mare de asemenea infracțiuni dar și complexitatea acestora.

Tot natura complexă a infracțiunilor a determinat Congresul în 1994 să mărească termenul de prescripție la 10 ani pentru fraude la asigurări și la 20 de ani pentru infracțiunile de furt a operelor de artă⁴⁴. La fel, prin Crime Control Act⁴⁵ „nici un termen de prescripție pentru o infracțiune care implică abuzul sexual sau fizic asupra unui copil sub vârsta de 18 ani nu va împiedica o urmărire penală înainte ca minorul să împlinească vârsta de 25 de ani”. Ulterior, și acest termen a fost modificat⁴⁶ în anul 2003, noua lege prevăzând că „niciun termen de prescripție care ar împiedica urmărirea penală în privința infracțiunilor sexuale, abuzurilor fizice sau răpire a copilului minor nu va curge pe perioada vieții copilului”. În 2005 legea a mai suferit o modificare prevăzându-se că „în caz de răpire sau infracțiuni de abuz urmărirea penală poate începe oricând, în timpul vieții copilului sau până la 10 ani de la comiterea faptei, alegându-se perioada cea mai lungă”⁴⁷. În 2006 Congresul a eliminat orice termen de prescripție pentru infracțiuni de răpire care implică victime minore precum și pentru anumite infracțiuni sexuale implicând orice victimă”⁴⁸.

⁴¹ Legea din 24 aprilie 1996 (așa cum a fost modificată în anul 2006).

⁴² Legea din 26 octombrie 2001 (așa cum a fost modificată în 2006).

⁴³ 1988, 18 U.S.C. §1031.

⁴⁴ 18 U.S.C. §3294 (2006).

⁴⁵ 1990, Titlul III al Crime Control Act of 1990, Pub. L. 101–647, 104 Stat. 4789, în vigoare din 29 Noiembrie 1990, S. 3266, face parte dintr-un Act al Congresului Statelor Unite care a modificat 18 U.S.C. § 2257 în ceea ce privește cerințele de păstrare a probelor, așa cum sunt stabilite de Legea privind protecția copilului din 1988, care stabilește și interdicții. Legea a modificat, de asemenea, 18 U.S.C. § 2243 și 18 U.S.C. § 2252 stabilind și majorând pedepsele pentru abuzul sexual asupra unui minor.

⁴⁶ Prosecutorial Remedies and Tools against the Exploitation of Children Today Act din 2003 (Protect Act), Pub. L. nr. 108–121, §202, 117 art. 650, 660 (18 U.S.C. § 3283).

⁴⁷ Violence Against Women and Department of Justice Reauthorization Act din 2005, Pub. L. nr. 109–162 §1182, 119 art. 2960, 3126.

⁴⁸ Notwithstanding any other law, an indictment may be found or an information instituted at **any time without limitation** for any offense under section 1201 (Kidnaping) involving a minor victim, and for any felony under chapter 109A – sexual abuse, 110 – sexual exploitation, (except for section 2257 and 2257A – record keeping requirements for obscene materials), or 117 – transportation for illegal sexual activity, or section 1591 – sex trafficking.

Congresul a prelungit termenul de prescripție în care se poate urmări fapta de trafic și exploatare (zece ani de la comiterea faptei)⁴⁹.

Doctrina a remarcat că motivația principală a prelungirii acestor termene de prescripție a fost aceea de a acorda mai mult timp organelor de cercetare penală, pentru ca toate cauzele să fie cercetate și niciun prădător sexual să nu scape⁵⁰.

O altă excepție majoră de la regulă este „*regula de acuzare a lui John Doe*”. Această excepție se referă la cazurile în care probele ADN sunt la dispoziția anchetatorilor iar trimiterea în judecată se poate face în termenul de prescripție, deși nu există o persoană anume acuzată. În anul 2003 Congresul a prevăzut că „o trimitere în judecată pentru infracțiunea de abuz sexual, fără a se cunoaște identitatea acuzatului, dar cu probe ADN care pot descrie trăsăturile genetice ale acuzatului, este posibilă”⁵¹. Așadar, în acest caz, atunci când există o probă ADN a unui individ, într-un dosar de abuz sexual, este necesar ca acțiunea penală să fie pornită înăuntrul termenului de prescripție de 5 ani. După ce acțiunea penală împotriva persoanei cu ADN-ul neidentificat, dar aflat la probatoriul cauzei a fost pornită, termenul de prescripție este suspendat pe durată nedeterminată. În anul 2004 Congresul a adoptat o regulă aplicabilă infracțiunilor grave (felonies) prevăzând că în cazurile „în care proba ADN implică o anumită persoană, identificată deci, în comiterea infracțiunii niciun termen de prescripție nu va împiedica acțiunea penală”. Această excepție a fost criticată în doctrină⁵² pe motiv că ea se îndepărtează de scopul inițial al prescripției prin „pornirea acțiunii penale dor pe bază de ADN” și prin permiterea ca o persoană să fie judecată după ce termenul inițial de prescripție s-a scurs, aflându-se în imposibilitatea de a mai aduna probe în favoarea sa, fiind astfel lipsită de dreptul său constituțional la apărare.

De fapt, criticile aduse de doctrină Congresului pentru numeroasele intervenții în materia termenelor de prescripție se referă în principal la probele care pot dispărea sau estompa odată cu trecerea timpului. În cazul infracțiunilor sexuale împotriva minorilor, din cauza faptului că raportările se fac foarte târziu, este probabil ca memoria martorilor să nu mai poată fi un factor determinant în

⁴⁹ Scopul acestei prelungiri a termenului de prescripție (care nu sunt limitate doar la infracțiuni de trafic legate de imigrație, acest termen se aplică și infracțiunilor fără legătură cu imigrația cum ar fi: traficul local, exploatarea, muncă forțată și altele) și istoria legislativă sugerează că această prelungire este parte a unei tendințe către termene mai lungi de prescripție pentru infracțiunile împotriva copiilor, dar și a infracțiunilor sexuale, în general, mai degrabă, decât un efort de a uniformiza termenele de prescripție în legătură cu infracțiunile legate de imigrație, Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 126.

⁵⁰ Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 127.

⁵¹ Prosecutorial Remedies and Tools against the Exploitation of Children Today Act din 2003 (Protect Act), Pub. L. nr. 108–121, §610, 117 art. 650, 692 (18 U.S.C. § 3282); această regulă se aplică infracțiunilor prevăzute în capitolul 109A (abuz sexual, abuz sexual agravat, abuz sexual asupra minorilor, asupra unei persoane aflate în custodia autorităților federale, contactul sexual abuziv, infracțiuni care au avut ca rezultat moartea victimei).

⁵² Andrew C. Bernasconi, *Comment, Beyond Fingerprinting: Indicting DNA Threatens Criminal Defendant’s Constitutional and Statutory Rights*, 50 AM. U.L. Review 979, 999, 2001, citat de Lindsey Powell, *op. cit.*, p. 128.

probatoriu. De asemenea, în cazul excepției John Doe, este nesocotit dreptul constituțional la apărare al acuzatului, tot din cauza timpului trecut între raportare și identificarea persoanei vătămate. De altfel, doctrina americană a criticat această excepție și prin prisma faptului că ea nu este infailibilă, că se poate greși, iar odată cu trecerea timpului și întârzierea pornirii acțiunii penale împotriva acuzatului îl privează pe acesta de posibilitatea strângerii de probe necesare pentru apărare (de exemplu, devine mai greu de găsit martori credibili, mai ales în cazul unei perioade de timp mai lungi), în multe cazuri el nefiind conștient de existența probei ADN. O altă critică se referă la lipsa încurajării reabilitării infractorilor, în special a celor care au săvârșit o singură infracțiune, dar și încurajarea recidivismului. Permitea acțiunii penale (inculpării) după foarte mult timp nu pare o soluție viabilă în aceste cazuri deoarece interesul societății de a pedepsi scade odată cu trecerea timpului. La fel, prevăzând un termen de prescripție foarte lung, scade și interesul autorităților de a cerceta aceste fapte (există desigur și reversul, în cazul limitelor prea scurte de prescripție dar și presiunea societății într-un anumit caz, de exemplu, să poată fi acuzată o persoană care nu a comis fapta respectivă, ajungându-se astfel la condamnări greșite). Pe scurt, criticile aduse intervențiilor multiple ale Congresului în termenele de prescripție penală sunt⁵³: nu există din partea acestuia nicio preocupare în privința estompării memoriei martorilor sau dispariția probelor fizice; nicio considerație referitoare la interesul scăzut al societății de a mai pedepsi după un timp foarte lung de la comiterea infracțiunii (mai ales în cazul infractorilor unici); termenele de prescripție reflectă dorința societății de a reduce riscul unor condamnări greșite, lucru neluat în considerare de Congres, prin prelungirea în mod nejustificat, în opinia doctrinei, a termenelor de prescripție. În ultimii 30 de ani s-a remarcat o tendință de schimbare a doctrinei utilitariste și de reabilitare a pedepsei în favoarea doctrinei: „*fi dur cu abordarea criminalității, indiferent de circumstanțe*”. Pare că la modificarea termenelor de prescripție (și anume, prelungirea acestora) a contribuit în mod decisiv preocuparea pentru retribuție și drepturile victimei dar și numărul mare de infracțiuni comise. Din anii '70 și până astăzi retribuția a devenit justificarea larg acceptată pentru pedeapsă în Statele Unite⁵⁴. Ideea de reabilitare prin pedeapsă a fost abandonată la începutul anilor '70 din cauza abuzurilor dar și eșecurilor, determinând această schimbare de paradigmă atât la nivelul termenelor de prescripție în materie penală cât și a întregului sistem judiciar. Idealul ideii de reabilitare prin pedeapsă a fost substituit de caracterul retributiv al pedepsei, care a stat la baza ultimelor reforme în ceea ce privește termenele de prescripție.

Termenele de prescripție în jurisprudență. Curtea Supremă a Statelor Unite a precizat că „termenele de prescripție sunt vitale pentru bunăstarea societății și sunt

⁵³ James Herbie DiFonzo, *In Praise of Statutes of Limitations in Sex Offense Causes*, 41 Houston Law Review, pg. 1205, 1222–1224.

⁵⁴ Shuman & Smith, *Justice and the Prosecution of Old Crimes: Balancing Legal, Psychological and Moral Concerns*, American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10364-000>, p. 4.

favorizate de lege. Ele se regăsesc și se aprobă în toate sistemele de jurisprudență modernă. Ele stimulează activitatea și pedepsesc neglijența”⁵⁵.

Recent, tot Curtea Supremă⁵⁶ a notat: „după o anumită perioadă, nicio dovadă nu este suficientă pentru a condamna”. Curtea a considerat că o lege adoptată după expirarea unui termen de prescripție aplicabil anterior încalcă clauza *ex post facto* atunci când este aplicată pentru a repune în termen o urmărire penală prescrisă anterior.

Așa cum se subliniază în doctrina americană, sistemul juridic încearcă să se bazeze pe probe actuale din mai multe motive corelate, am putea spune: descoperirea adevărului, prevenirea revendicărilor frauduloase sau învechite, reducerea costurilor și a duratei litigiului și protejarea integrității sistemului judiciar. În acest sens, Wendell Holmes se întreba: „*Care este justificarea privării unui om de drepturile sale, ca urmare a trecerii timpului?*” răspunsul pe care îl oferă, printre altele, pare edificator: „*Uneori se spune că, dacă un om neglijează să-și pună în aplicare drepturile, nu se poate plânge dacă, după un timp, legea îi urmează exemplul*”. Așa cum am menționat mai sus, evitarea deteriorării probelor (datorită trecerii timpului) servește mai multor scopuri distincte, dar care se suprapun: (a) pentru a asigura acuratețea constatării faptelor; (b) pentru a preveni susținerea pretențiilor frauduloase; (c) pentru a reduce costurile litigiilor; și (d) pentru a păstra integritatea sistemului juridic. În acest sens, Curtea Supremă a SUA a arătat: „Procesul de descoperire și judecată care are ca rezultat constatarea faptelor finale pentru sau împotriva reclamantului de către judecător sau juriu este, în mod evident, mai de încredere decât martorul sau mărturia în cauză este relativ recentă. Astfel, în hotărârea majorității legislative și a instanțelor, vine un moment în care întârzierea unui reclamant în formularea unei cereri care este suficient de probabilă să afecteze acuratețea procesului de constatare a faptelor, va fi respinsă chiar dacă reclamantul ar avea dreptul la despăgubiri”. Așadar, sistemul de prescripții, în general, se bazează pe trei premise: prima este minimizarea erorilor de judecată care ar putea apărea în cazul trecerii unui număr mai mare de ani. A doua are în vedere deteriorarea dovezilor/probelor odată cu trecerea timpului. A treia premisă se referă la efectele unei astfel de deteriorări asupra acurateței sistemului de drept, care pot fi evitate prin interzicerea formulării acțiunii după expirarea termenului de prescripție.

⁵⁵ Wood v. Carpenter, 101 U.S. 135, 139 (1879).

⁵⁶ Stogner vs. California, 539 U.S. 607, 615, 2003 (În 1993, Statul California a promulgat un nou termen de prescripție care permitea urmărirea penală pentru abuz sexual asupra copiilor, în cazul în care perioada anterioară de prescripție a expirat, dacă urmărirea penală este începută în termen de un an de la raportarea victimei la poliție. În 1998, Marion Stogner a fost inculpată pentru abuz sexual asupra copiilor comise între 1955 și 1973. Fără noua lege care să permită renașterea cauzei de acțiune a statului, statul nu ar fi putut începe acțiunea penală împotriva acuzatei. Acuzata a solicitat respingerea plângerii pe motiv că clauza *ex post facto* interzice reluarea unei urmăriri penale anterior prescrise. Instanța de fond a fost de acord, dar Curtea de Apel din California a inversat hotărârea. Instanța de fond a respins moțiunea ulterioară de concediere a lui Stogner, în care acesta a susținut că urmărirea penală a încălcat clauzele *ex post facto* și de proces echitabil.

În *United States v. Eliopoulos*⁵⁷ Curtea Supremă a punctează: „Termenele de prescripție se bazează pe teoria liberală conform căreia procesele penale nu ar trebui lăsate să „zacă” la nesfârșit în instanțe doar ca să fie judecate numai după ce martorii și dovezile necesare nu se mai află la îndemână”.

În doctrina anglo-saxonă nu sunt puțini cei care se opun existenței, în legea penală, a oricăror termene de prescripție, argumentând în principal că există posibilitatea ca legile care prevăd termene de prescripție să încurajeze într-o anumită măsură activitatea criminală prin diminuarea certitudinii pedepsei. Un infractor aflat la prima infracțiune se poate considera încurajat să mai săvârșească infracțiuni dacă nu este pedepsit rapid pentru prima faptă. De asemenea, dacă nu există îndoială cu privire la faptă, vinovăție și făptuitor, un eventual termen de prescripție s-ar opune dreptului statului de a-l îndepărta din societate pe făptuitor. Adepții acestui curent de gândire au propus o posibilă alternativă la lipsa oricărui termen de prescripție acordarea discreției fie curții, fie procurorului în ceea ce privește urmărirea penală, dacă interesele justiției o impun. În prezent există facultatea acordată procurorului de a nu începe urmărirea penală, „*nolle prosequi*” (facultate criticată prin prisma faptului că procurorul poate urmări o infracțiune motivat fiind politic sau din dorința de a obține multe condamnări).

Tot referitor la existența termenelor de prescripție, în doctrina americană se arată⁵⁸: „Având în vedere rațiunea prescripției, politica de corelare directă a termenului legal cu gravitatea infracțiunii nu este cea corectă”. În opinia autorilor⁵⁹ „în cazul în care o infracțiune este deosebit de gravă și pedeapsa este în mod corespunzător mare, este important să se protejeze dreptul inculpatului de a strânge informații de încredere pentru apărare și de a preveni utilizarea probelor învechite împotriva lui. Se poate argumenta că în cele mai grave infracțiuni cu cele mai severe pedepse, problema dovezilor învechite este redusă, deoarece un juriu va analiza probele cu cea mai mare atenție, dar pe măsură ce gravitatea infracțiunii crește, la fel crește și probabilitatea ca juriul să fie influențat mai degrabă de emoție decât de logică. Atunci când infracțiunea nepedepsită este foarte gravă, cetățeanul obișnuit, care respectă legile statului, ar trebui să se teamă pentru siguranța sa, în cazul unei descoperiri întârziate dar și a unei condamnări târzii. Având în vedere argumentele în favoarea unei abordări bazate pe severitatea infracțiunii, și anume limitele de pedeapsă, se poate concluziona că motivația principală pentru o astfel de abordare este dorința de a pedepsi; cu cât infracțiunea este mai gravă, cu atât este mai probabil ca această dorință să depășească scopul termenelor de prescripție”. Chiar și presupunând că termenele de prescripție ar trebui să fie direct legate de gravitatea infracțiunii, actuala clasificare a infracțiunilor (în crime și delict – felonies și misdemeanors) nu delimitează în mod satisfăcător infracțiunile mai grave de infracțiunile de o gravitate

⁵⁷ *United States v. Eliopoulos*, 45 F. Supp. 777, 781 (D.N.J. 1942).

⁵⁸ *Statutes of limitations in Criminal Law: A penetrable Barrier to Prosecution*, Notes, University of Pennsylvania Law Review, p. 636, Vol. 102, 1954.

⁵⁹ *Idem*.

mai mică, în toate cazurile. De exemplu, în statul Indiana, dacă un funcționar public este mituit în scopul obținerii unui contract de stat, în care mita a fost de peste două sute de dolari, această infracțiune este supusă unui termen de prescripție de cinci ani, dar pentru o mită cu o sumă mai mică, încadrată în materia contravențiilor, termenul de prescripție este de doi ani⁶⁰. Maryland își bazează termenele de prescripție pe locul de detenție (*jail* sau *state penitentiary*) pentru condamnarea unei anumite infracțiuni⁶¹; în conformitate cu această regulă, un agent de asigurări care deturneză fonduri este supus pedepsei cu închisoarea în penitenciarul de stat, fără termen de prescripție, în timp ce delapidarea de către un transportator de mărfuri, pedepsită cu închisoare (*jail*), este supusă unei prescripții de un an. Observăm o distincție în dreptul american referitor la locurile de deținere. *State penitentiary* (închisoare de stat, care este gestionată de stat) și *jail*. De regulă *state penitentiary* sunt administrate de guvernul federal sau de autoritățile statale și sunt destinate persoanelor care au de executat perioade lungi de timp, în timp ce *jail* este administrată local (șerif local) și este destinată persoanelor aflate în arest preventiv (*pretrial detention*) sau reținute pentru perioade relativ scurte de timp. În afara Americii de Nord, penitenciarul de stat și închisoarea au adesea același sens. În studiul amintit⁶² se propune ca termenele de prescripție „să se bazeze pe perioada de timp în care faptele care constituie elementele infracțiunii să poată fi stabilite cu exactitate, ținând cont de timpul necesar pentru descoperirea și investigarea infracțiunii cât mai prompt posibil”. Un alt factor important în stabilirea termenelor de prescripție este acela al acurateții probelor, recunoscându-se de către legiuitori, în general, o legătură strânsă între trecerea timpului și acuratețea memoriei. Dar, sunt infracțiuni care nu se probează și/sau doar cu ajutorul martorilor; de exemplu, în materia fraudelor fiscale, a delapidărilor principalul mijloc de probă sunt înscrisurile. În asemenea cazuri, nu memoria martorilor este factorul determinant. Un alt factor care poate fi luat în considerare la stabilirea termenelor de prescripție este timpul necesar descoperirii și cercetării infracțiunii; dacă în cazul în care persoana vătămată a luat contact direct cu făptuitorul spre exemplu în cazul tentativei de luare de mită, extorcare sau tâlhărie, timpul destinat cercetării unor asemenea infracțiuni este relativ mai scurt față de intrare prin efracție sau incendiere⁶³. Un alt aspect care ar trebui avut în

⁶⁰ IND. ANN. STAT. §§ 9–304, 10–603 (Burns 1942).

⁶¹ MD. ANN. CODE GEN. LAWS Art. 27, §§ 156, 158 (Flack 1951).

⁶² *Statutes of limitations in Criminal Law, Notes*, University of Pennsylvania Law Review, p. 636, Vol. 102, 1954.

⁶³ *McGuinness v. United States*, 77 A.2d 22 (D.C. 1950), inculpatul a fost acuzat de emiterea de cecuri fără acoperire către Guvern. Instanța a reținut că Legea privind suspendarea în timpul războiului, 18 U.S.C. § 3287 (Supp. 1952), nu a fost destinată infracțiunii în cauză. Curtea a motivat astfel: „Scopul [Legii] a fost de a suspenda termenele de prescripție aplicabile infracțiunilor care implică fraudarea Guvernului... experiența din timpul Primului Război Mondial a arătat că multe infracțiuni care implică fraudă asupra Guvernului au fost prescrise deoarece nu fuseseră descoperite în timp util pentru urmărirea penală, în timpul perioadei de prescripție de trei ani. Este clar că emiterea de cecuri fără acoperire, care pot și aproape întotdeauna vor fi descoperite imediat, nu se încadrează în acest scop”.

vedere la stabilirea termenelor de prescripție este dacă o anumită infracțiune (prin eforturile depuse de infractor) face descoperirea și cercetarea ei deosebit de dificilă. În cazul infracțiunilor cu desfășurare în timp (continue sau continuate) în doctrina americană se precizează că termenele de prescripție curg de la data săvârșirii ultimului (sau celui mai recent) act. În Statele Unite *v. Kissel*⁶⁴, inculpații au fost judecați pentru conspirație la infracțiunea de restricționare a comerțului, cu încălcarea Legii Sherman⁶⁵. Inculpații au susținut că presupusa conspirație a existat și s-a consumat la momentul încheierii acordului de restricționare a comerțului, că o astfel de conspirație nu a fost de durată și, prin urmare, urmărirea penală nu s-a mai putut efectua datorită intervenirii prescripției. În motivarea ei, Curtea, prin Judecătorul Wendell Holmes⁶⁶ a arătat următoarele: „este adevărat că acordul ilicit încheiat de inculpați satisface definiția infracțiunii, așa cum este prevăzută în lege, dar nu o epuizează. De asemenea, este adevărat, că simpla producere în continuare a rezultatului unei infracțiuni, nu continuă infracțiunea inițială. Dar când complotul are în vedere realizarea unui rezultat care nu va continua fără cooperarea continuă a conspiratorilor, atunci nu putem considera această conspirație a inculpaților ca fiind o serie de acte de sine stătătoare, ci mai degrabă un act continuu, în realizarea unui scop/rezultat”.

În Statele Unite *v. Irvine*⁶⁷ s-a pus întrebarea dacă infracțiunea de nevirare a sumelor către fondurile de pensii a fost una „continuă”, astfel încât să se înlăture limitarea răspunderii datorită împlinirii termenului de prescripție. Considerând că infracțiunea s-a epuizat în urma unui refuz de a preda fondurile într-un termen rezonabil de la momentul cererii, Curtea a motivat astfel: „este nerezonabil să se susțină că la douăzeci de ani după aceasta [refuzul inițial la cerere] inculpatul mai poate fi acuzat pentru reținerea în mod nedrept a sumei de bani și pus să-și dovedească nevinovăția, după ce a pierdut chitanța și după ce, probabil, nici pensionarul respectiv nu mai este în viață”. În această speță, s-a considerat că există o „continuare” a infracțiunii doar în sensul că rezultatele infracțiunii s-au prelungit după săvârșirea acesteia; a prelungi termenul de prescripție în asemenea cazuri ar face ca prescripția să fie iluzorie.

În unele cazuri, aplicarea doctrinei infracțiunii continue/continuate a condus la rezultate aparent nesatisfăcătoare din punctul de vedere al scopurilor termenelor de prescripție. De exemplu, în State *v. Ireland*⁶⁸, un arhitect a fost condamnat pentru încălcarea ordinii publice atunci când structura pe care a proiectat-o contrar unui cod de construcție s-a prăbușit la treisprezece ani de la finalizarea acesteia. În pofida unui termen de prescripție de doi ani, instanța, reținând infracțiunea drept una continuată, a putut pronunța o condamnare pentru o infracțiune veche de treisprezece ani. Chiar dacă

⁶⁴ *United States v. Kissel*, 218 U.S. 601, 607 (1910).

⁶⁵ 15 U.S.C. §§ 1–7 (1946).

⁶⁶ *Hyde v. United States*, 225 U.S. 347 (1912); *Buhler v. United States*, 33 F.2d 382 (9th Cir. 1929); *Eldridge v. United States*, 62 F.2d 449 (10th Cir. 1932); *United States v. Ames*, 39 F. Supp. 885 (S.D.N.Y. 1941).

⁶⁷ 98 U.S. 450 (1878).

⁶⁸ 126 N.J.L. 444, 20 A.2d 69 (Sup. Ct. 1941).

rezultatul într-un astfel de caz poate fi justificat prin prisma faptului că principala dovadă a infracțiunii este prăbușirea clădirii, utilizarea conceptului de „infracțiune continuă” este în cel mai bun caz discutabilă. Având în vedere acest exemplu, s-a propus elaborarea unui termen de prescripție a răspunderii penale mai lung pentru astfel de infracțiuni, în loc să se recurgă la doctrina infracțiunii continue/continuate, care prelungește termenul de prescripție în mod artificial.

O altă ilustrare a unei aplicări discutabile a doctrinei infracțiunii continue/continuate este Fogel v. Statele Unite ale Americii⁶⁹. Un rechizitoriu a fost depus la 22 ianuarie 1947, acuzând inculpatul că nu s-a înscris în registrul pentru încorporare în 1942. Inculpatul a fost condamnat în ciuda apărării sale, conform căreia s-a împlinit termenul de prescripție. Instanța a motivat că infracțiunea a fost una continuă, deoarece inculpatul avea obligația de a se înregistra în ziua chemării oficiale dar și în fiecare zi după aceea. Un judecător⁷⁰ a avut o opinie contrară motivând că neînregistrarea inițială a fost o infracțiune încheiată și că, deși neînregistrările ulterioare au fost infracțiuni în sine, acest lucru nu a afectat interdicția legală de urmărire penală pentru faptele care au avut loc înainte de perioada de trei ani: „raționamentul care a stat la baza condamnării a fost acela că, nefăcând nimic, inculpatul și-a reînnoit crima în fiecare zi până la data judecării; ceea ce echivalează cu a spune că nu există un termen limită pentru această infracțiune”. Dacă apărarea ar fi susținut că inculpatul s-a înscris de fapt în acel registru de încorporare în anul 1942, i s-ar fi cerut să prezinte dovezi în acest sens, încălcându-se astfel termenele de prescripție, deoarece faptul respectiv s-a produs cu mai mult de trei ani înaintea trimiterii în judecată.

Prescripția și retroactivitatea. Orice modificare a termenelor de prescripție nu poate retroactiva. În dreptul american există această interdicție, în Constituție, care interzice adoptarea de legi ex pot facto: Art 1, § 9: Se interzice Congresului să adopte orice legi care se aplică ex post facto; Art. 1 § 10: Se interzice statelor să adopte orice legi care se aplică ex post facto. În Beazell vs. Ohio⁷¹, Curtea Supremă a definit domeniul de aplicare al restricțiilor constituționale ex post facto: „Se stabilește, prin hotărârea acestei Curți că orice lege care pedepsește ca infracțiune o faptă săvârșită anterior, care nu era incriminată la momentul săvârșirii, sau care face mai împovărătoare pedeapsa pentru infracțiunea comisă, sau care privează pe cel acuzat de infracțiune de orice apărare disponibilă potrivit legii la momentul săvârșirii faptei, este interzisă ca *ex post facto*.”

În cauza California Dep't of Corrections v. Morales, 514 US 499 (1995) Curtea a luat standardul impus de Beazell vs. Ohio și l-a aplicat în procesul de liberare condiționată (parole hearings). În cauza Morales statul California a modificat o lege

⁶⁹ Fogel v. United States, 162 F.2d 54, 56 (5th Cir.), cert. denied, 332 U.S. 791 (1947). <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/162/54/1548275/>

⁷⁰ Idem, Sibley dissenting.

⁷¹ 269 U.S. 167 (1925) Motions to dismiss or affirm submitted October 5, 1925, Decided November 16, 1925, 269 U.S. 167.

pentru a da posibilitatea Consiliului de conducere a Închisorilor Statului California (California Board of Prison Terms) să poată amâna audierile de eliberare condiționată cu până la trei ani pentru un deținut condamnat la mai multe infracțiuni de omor. Persoana deținută (Morales) a fost închisă înainte de modificarea legii, iar ulterior a fost afectat de aceasta atunci când a solicitat o audiere de liberare condiționată. În procesul său, el a susținut că modificarea a încălcat interdicția *ex post facto*. Curtea Supremă, în aplicarea standardului impus de *Beazell vs. Ohio*, a reținut că o modificare a legii care privește pe o persoană aflată în prezent în închisoare nu încalcă interdicția *ex post facto* dacă modificarea nu mărește pedeapsa pronunțată de instanță. Curtea a reținut că, în acest caz, modificarea nu a afectat sentința lui Morales și nici nu a afectat în vreun fel încercarea de a primi liberarea condiționată. Curtea a constatat că o simplă modificare a procesului unui deținut de a obține liberarea condiționată nu încalcă interdicțiile *ex post facto*.

Hotărâri judecătorești retroactive. Regula *ex post facto* interzice legiuitorului să adopte legi care se aplică retroactiv. Cu toate acestea, această interdicție nu se aplică la fel de strict hotărârilor judecătorești. Curțile de rang superior însă, de regulă, nu vor aplica o prevedere nouă cauzei aflată în stare de judecată, tocmai pentru a respecta interdicția *ex post facto*.

Regula unui an și a unei zile. Regula unui an și a unei zile este o doctrină de drept comun (*common law doctrine*) care afirmă că o persoană nu poate fi condamnată pentru omucidere în cazul unui deces care s-a produs la mai mult de un an și o zi după actul (actele) care se presupune că l-au cauzat. Această doctrină s-a aplicat în cazul *Rogers v. Tennessee*⁷², 532 U.S. 451 (2000). Inculpatul-reclamant Rogers l-a înjunghiat pe Bowdery (victima), care a murit 15 luni mai târziu. Instanța de fond l-a condamnat pentru crimă pe Rogers. Când inculpatul a făcut apel la Curtea Penală de Apel din Tennessee în conformitate cu Regula unui an și a unei zile, instanța de apel a menținut condamnarea și a abolit Regula unui an și a unei zile pentru statul Tennessee. Inculpatul-reclamant a atacat cu recurs hotărârea din apel la Curtea Supremă, susținând că hotărârea curții de apel a încălcat interdicția *ex post facto*. Curtea Supremă a constatat că regula *ex post facto* nu s-a aplicat aici, deoarece „decizia instanței de apel a fost un exercițiu de rutină în luarea deciziilor de drept comun, care a adus legea în conformitate cu rațiunea și bunul simț”. Curtea a mai făcut referire, la o decizie anterioară a Curții Supreme, *Bouie v. City of Columbia*, 378 U.S. 347 (1964), în care s-a susținut că „procesul echitabil interzice aplicarea retroactivă a oricărei interpretări judiciare a unui statut (legi) penal(e) care este neprevăzută și imposibil de apărut prin referire la legea care a fost exprimată anterior comportamentului în cauză.” În cauza Rogers, Curtea, având în vedere cele reținute în cauza Bouie, motivat că interdicția *ex post facto* se aplică numai legilor și că, chiar dacă s-ar aplica hotărârilor judecătorești, abrogarea judiciară retroactivă a Regulii unui an și a unei zile, nu este nici neașteptată, nici de neapărat.

⁷² <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/532/451/>

Instanțele federale au susținut de mult timp că un termen de prescripție poate fi extins retroactiv atâta timp cât perioada de prescripție aplicabilă anterior **nu a expirat**. Curtea Supremă a confirmat recent această opinie; **interzicerea ex post facto împiedică reînnoirea legislativă a unui termen de prescripție încheiat**.

În prezent există trei categorii de termene de prescripție: a) cele prevăd același termen de prescripție pentru toate infracțiunile⁷³; b) cele care au în vedere împărțirea infracțiunilor în delictе și crime (misdemeanors și felonies), c) cele care se referă la pedeapsa aplicabilă (pedeapsa cu moartea sau închisoarea într-un penitenciar statal sau regional, diferențiere după modelul împărțirii în crime și delictе). Cu alte cuvinte, acolo unde există distincții în ceea ce privește durata, raportarea se face relativ la gravitatea infracțiunii. Delictеle (misdemeanors) sunt tratate în general ca grup. Cel mai lung termen de prescripție pentru delictе este de șase ani, găsit în patru state (Maine, Massachusetts, Michigan, Virginia); două state nu prevăd niciun termen de prescripție (Carolina de Sud și Wyoming).

2. Termenele de prescripție în Regatul Unit

În Regatul Unit există trei jurisdicții juridice distincte, fiecare având propriul sistem juridic, istorie și origini: Anglia și Țara Galilor, Scoția și Irlanda de Nord. Anglia și Țara Galilor nu au prevăzute în legislația penală termene de prescripție, cu excepția infracțiunilor minore judecate în instanțele inferioare⁷⁴. Acțiunea penală în cazul acestora trebuie introdusă în termen de șase luni de la săvârșirea faptei⁷⁵. Sintagma latină invocată pentru absența termenelor de prescripție este *nullum tempus occurrit regi* (timpul nu curge împotriva coroanei). Deși, această sintagmă nu s-a aplicat atunci când s-a impus un termen de prescripție de 30 de zile de la data comiterii infracțiunii de trădare, atunci când a fost comisă prin viu grai⁷⁶.

Cele trei sisteme de urmărire penală din Regatul Unit au fost asociate ferm cu principiul discreționar, în opoziție cu sistemul „obligatoriu”. Acest principiu se găsește în declarația procurorului general din 1951, Lord Shawcross, potrivit căreia „nu a fost niciodată regula în această țară – sper că nu va fi niciodată – că suspjecții de infracțiuni trebuie să fie automat obiect al urmăririi penale”⁷⁷.

Regatul Unit este semnatar al Convenției Europene a Drepturilor Omului (CEDO), iar Legea privind drepturile omului din 1998 produce efecte în Regatul Unit în ceea ce privește drepturile și libertățile garantate prin Tratat. În acest sens,

⁷³ Carolina de Sud și Wyoming nu prevăd deloc termene de prescripție în timp ce șase alte state nu prevăd niciun termen de prescripție în cazul crimelor (felonies): Kentucky, Maryland, North Carolina, Ohio, Virginia, și West Virginia.

⁷⁴ John Jackson, Jenny Johnstone, *Statutes of Limitation in the United Kingdom*, 4/2021 – Saggi, DPCE online, p.2.

⁷⁵ Magistrates' Courts Act 1980 s 127; Magistrates' Courts (NI) Order 1981 art 18; Criminal Procedure (Scotland) Act 1995 s 136(2).

⁷⁶ 1 Edward 6, c. 12 § 19.

⁷⁷ HC Debs vol 483 col 681, 29 January 1951; Deși aceasta a fost declarația procurorului general pentru Anglia și Țara Galilor, declarația este la fel de adevărată pentru Scoția și Irlanda de Nord.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) a proclamat că termenele de prescripție, care sunt o trăsătură comună a sistemelor juridice interne ale statelor contractante, servesc mai multor scopuri, care includ asigurarea securității și finalității juridice și prevenirea încălcării drepturilor inculpaților, care ar putea fi afectată dacă instanțele ar fi obligate să decidă pe baza unor probe care ar fi putut deveni incomplete din cauza trecerii timpului⁷⁸. Deși CtEDO a spus că scopul termenelor de prescripție este de a proteja inculpații, aceștia nu au dreptul, în temeiul deciziilor CtEDO, de a nu fi urmăriți sau judecați după expirarea unui anumit termen de la săvârșirea infracțiunii pentru că instanța europeană nu a considerat termenele de prescripție ca fiind un element necesar al unui proces echitabil. În cadrul sistemului discreționar de urmărire penală din Regatul Unit, procurorii care, în calitate de autorități publice, sunt obligați în temeiul Legii privind drepturile omului din 1998 să acționeze în mod compatibil cu CEDO, își pot respecta obligația de a acționa în conformitate cu dreptul la un proces echitabil pur și simplu refuzând urmărirea cauzelor care, din cauza trecerii timpului, pot submina dreptul acuzatului la un proces echitabil.

Anglia, Țara Galilor și Irlanda de Nord. Principala autoritate în materie penală în Anglia și Țara Galilor este Crown Prosecution Service („CPS”), condusă de Director of Public Prosecutions („DPP”). CPS va începe urmărirea penală numai dacă există suficiente probe și dacă acest lucru este în interesul public⁷⁹. Persoanele particulare pot, de asemenea, să introducă o plângere penală (secțiunea 6 din Prosecution of Offenders Act 1985). Totuși, DPP poate să preia conducerea urmăririi penale și apoi să o respingă dacă probele sunt insuficiente, în cazul în care acțiunea ar fi contrară interesului public sau din orice alt motiv întemeiat⁸⁰.

Deși CtEDO nu impune statelor membre să instituie termene de prescripție în cauzele penale, articolul 6 alineatul (1) prevede că orice persoană acuzată de o infracțiune are dreptul la „o audiere echitabilă și publică într-un termen rezonabil”. Instanțele interne din Regatul Unit au acceptat că dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil este un drept independent și nu este necesar să se arate că procesul unui inculpat a fost prejudiciat, ca urmare a întârzierii judecării⁸¹. Au existat însă abordări diferite în cazul încălcării unui asemenea drept. Într-o decizie importantă din 2003, Comitetul Judiciar al Camerei Lorzilor, acum Curtea Supremă a Regatului Unit, ale cărei decizii sunt obligatorii în toate chestiunile penale pentru instanțele din Anglia, Țara Galilor și Irlanda de Nord, a considerat că încălcarea cerinței de timp rezonabil nu implică oprirea procedurii penale și a refuzat să recunoască faptul că

⁷⁸ Coëme și alții vs Belgium, 22 iunie 2000, paragr. 146, [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-63450%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-63450%22]).

⁷⁹ Prosecution of Offenders Act 1985 și Code for Crown Prosecutors.

⁸⁰ R. împotriva Bow Street Stipendiary Magistrate, *ex parte* South Coast Shipping Co. Ltd (1993) Queen’s Bench Reports, p. 650F-G.

⁸¹ Porter v Magill [2001] UKHL 67, [2002] 1 All ER 465 citat de John Jackson, Jenny Johnstone, *op. cit.*, p. 3.

inculpații au dreptul de a nu fi judecați după o întârziere nejustificată⁸². În opinia Curții, nu ar fi oportună oprirea procedurilor. Oprirea lor se realizează numai dacă nu ar mai fi posibil un proces echitabil și, altfel, ar fi nedrept ca inculpatul să fie judecat. În schimb, cu puțin timp înainte de această decizie, Comitetul Judiciar al Consiliului Privat (*Privy Council* – un corp de consilieri sau consilieri privați numiți de un suveran sau de un guvernator general; acum, în principal, el funcționează pe bază onorifică, incluzând foști și actuali miniștri), ale cărui decizii în materie de descentralizare erau obligatorii pentru instanțele scoțiene până la înființarea Curții Supreme în 2008, a considerat că, în continuarea urmăririi penale, acuzațiile pentru care au existat întârzieri nerezonabile, Lordul Avocat, care este principalul procuror al Scoției, ar acționa în mod incompatibil cu dreptul apărătorilor la determinarea unei acuzații penale într-un termen rezonabil, în temeiul articolului 6 din CEDO⁸³. Decizia Camerei Lorzilor conform căreia nu există dreptul în sine de a nu fi judecat după o întârziere nejustificată este în conformitate cu abordarea generală din Anglia, Țara Galilor și Irlanda de Nord, de a nu impune limite de timp pentru judecarea cauzelor penale altele decât infracțiuni minore (*summary offences*). În aceste jurisdicții, infracțiunile minore (*summary offences*) sunt judecate în instanțele de judecată (magistrates Courts), iar infracțiunile mai grave sunt judecate de Curtea Coroanei (Crown Court) de către un judecător și un juriu. Cu toate acestea, s-a inițiat impunerea de limite de timp cu privire la momentul la care ar trebui să înceapă procesele, și anume, limita de timp curgea de la data la care inculpații s-au prezentat pentru prima dată în instanță pentru a fi judecați. În 1985, în Anglia și Țara Galilor au fost prevăzute termene generale în legătură cu această perioadă și termene de detenție care prevăd perioada maximă pentru care un inculpat poate fi ținut în arest în așteptarea procesului⁸⁴. Aceste limite pot fi extinse numai în cazul în care acuzarea a acționat cu toată diligența și există motive întemeiate și suficiente pentru a face acest lucru.

Magna Carta garantează că „nimănu-i va fi negat sau amânat, dreptul sau dreptatea”⁸⁵ și s-a susținut că acest lucru îi protejează pe inculpați de a se confrunța cu procesul atunci când acesta are loc după un timp mai lung decât cel necesar, în mod normal. Dar Curtea de Apel din Anglia a interpretat amânarea sau întârzierea ca însemnând „cel puțin, amânarea sau întârzierea pe nedrept, care nu este justificată de circumstanțele cazului”. Instanțele recunosc că au competența inerentă de a-și reglementa propriile proceduri și de a preveni orice comportament care poate fi considerat un abuz procesual⁸⁶. Acestea au acceptat că un abuz procesual se poate

⁸² *Attorney-General's Reference (No 2 of 2001)* [2003] UKHL 68, citat de John Jackson, Jenny Johnstone, *op. cit.*, p. 3

⁸³ John Jackson, Jenny Johnstone, *op. cit.*, p. 4, *HM Advocate v R* [2002] UKPC D3; [2002] 2 WLR 317.

⁸⁴ *Prosecution of Offences Act 1985* secțiunea 22.

⁸⁵ „to no one will we deny or defer, right or justice”.

⁸⁶ *Connelly v Director of Public Prosecutions* [1964] AC 1254.

baza pe o întârziere, dar în 1990 Curtea de Apel și-a exprimat îngrijorarea cu privire la numărul tot mai mare de cereri de suspendare a procedurii pe motiv de întârziere și a considerat că nu ar trebui să se impună nicio suspendare, cu excepția cazului în care pârâtul demonstrează că, din cauza întârzierii, va suferi un prejudiciu grav în măsura în care nu poate avea loc un proces echitabil. Din 1995, Curțile de Apel au fost investite cu audierea recursurilor interlocutorii din partea acuzării, astfel încât, dacă judecătorii instanțelor inferioare au întârziat nerezonabil cauza, Curtea poate anula astfel de hotărâri⁸⁷.

Scotia⁸⁸. Există două tipuri de procedură penală în Scoția, sumară și solemnă. În procedură sumară, procesul are loc în fața unui judecător de pace sau în Sheriff Court, în fața unui judecător fără juriu. În procedură solemnă, procesul are loc la Sheriff Court în fața unui judecător și a unui juriu sau la Înalta Curte de Justiție în fața unui judecător și a juriului. În mod tradițional, instanțele scoțiene au fost mult mai stricte decât în Anglia și Țara Galilor și Irlanda de Nord în aplicarea limitelor de timp legate de evoluția cauzelor în instanțe. Termenele în cadrul procedurilor solemne sunt diferite pentru inculpații arestați preventiv și cei care sunt eliberați pe cauțiune. Dacă sunt arestați preventiv, o ședință preliminară (Înalta Curte) sau Prima Dietă (Sheriff Court) trebuie să aibă loc în termen de 110 de zile de la prima înfățișare la tribunal, iar procesul trebuie să aibă loc în 140 de zile de la a doua înfățișare, care este momentul în care acuzatul este trimis în judecată, în termen de opt zile de la prima înfățișare. În cazul în care inculpatul este eliberat pe cauțiune, judecata trebuie să aibă loc în termen de 11 luni de la data primei înfățișări, iar procesul trebuie să înceapă în termen de 12 luni. Dacă aceste din urmă termene nu sunt îndeplinite, procedura trebuie oprită, iar inculpatul nu poate fi urmărit penal pentru acele acuzații decât dacă sunt îndeplinite condițiile pentru o amânare a judecății. Nici Scoția nu are prevăzut un termen de prescripție pentru infracțiuni, cu excepția celor minore, pentru care legea prevede un termen de prescripție de 6 luni⁸⁹. Așadar, cauzele nu pot fi judecate dacă a trecut termenul de șase luni de la presupusa săvârșire a infracțiunii sau, în cazul infracțiunilor continue, de la ultima dată a presupusului act.

În ceea ce privește infracțiunile sexuale asupra minorilor, în Anglia și Țara Galilor a existat un termen limită pentru începerea urmăririi penale de un an de la presupusa săvârșire a infracțiunii de raport sexual ilegal cu fete în vârstă de 13 ani–15 ani, contrar secțiunii 6 din Actul privind infracțiunile sexuale din 1956. Această infracțiune a fost înlocuită în conformitate cu Legea privind infracțiunile sexuale din 2003 cu o nouă infracțiune de „activitate sexuală cu un copil” pentru care nu există termen de prescripție. Cu toate acestea, acuzațiile de raport sexual cu minori săvârșite din 1956 până la 30 aprilie 2004, care sunt încă urmărite penal în temeiul articolului 6 din Legea din 1956, par să fie încă supuse termenului de un an, deși s-a susținut că

⁸⁷ Criminal Appeal Act 1995.

⁸⁸ Criminal Procedure (Scotland) Act 1995. Scottish Government, Investigation and prosecution of sexual crime: follow-up review (2017) for comment on High Court Time Limits.

⁸⁹ Criminal Procedure (Scotland) Act 1995 s136(2).

termenul a fost eliminat după intrarea în vigoare a Legii din 2003 pe baza principiului de drept al interpretării legale, că legile care aduc modificări procedurii, spre deosebire de dreptul material – în speță dispoziția din Legea din 2003 care elimină termenele – se aplică retroactiv⁹⁰. Modificarea din 2003 a venit în urma mai multor critici ale doctrinei, care au evidențiat că de multe ori minorele erau exploatate, dar, din cauza vârstei mici, acestea nu realizau acest lucru și infracțiunea nu mai putea fi urmărită în termenul prevăzut de lege. Aspectul discriminatoriu al termenului limită a fost criticat și prin prisma faptului că nu a existat o limită de timp echivalentă pentru infracțiunile sexuale împotriva băieților tineri⁹¹. Raportul preliminar care a stat la baza Legii din 2003 (Legea privind infracțiunile sexuale) a concluzionat că limitele de timp nu erau justificate pentru nicio infracțiune sexuală și a recomandat să nu se aplice nicio limită de timp noii infracțiuni de abuz sexual asupra unui copil comisă de adulți. Un raport independent⁹² a arătat importanța unui termen de prescripție: „principalul avantaj al impunerii unui termen în astfel de cazuri este că ar asigura că inculpații nu vor fi urmăriți penal pe baza unor acuzații fabricate sau exagerate în circumstanțe în care capacitatea lor de a le infirma a fost subminată”. Dar, același raport, ajunge la concluzia că dacă ar exista un termen de prescripție în cadrul căruia să se poată urmări fapta/faptele atunci un număr semnificativ de potențiali reclamanti ai abuzurilor petrecute în copilărie nu ar mai putea raporta faptele. În final, acest raport a propus un termen de 10 ani de la data comiterii infracțiunii în care să se poate aduce în fața instanței astfel de infracțiuni, iar cele mai vechi de 10 ani să poată fi judecate doar cu permisiunea instanței de judecată. Dacă s-ar fi acceptat concluziile acestui raport, atunci în privința infracțiunilor comise cu mai mult de 10 ani în urmă statul (prin procurori) ar fi trebuit să demonstreze că urmărirea penală nu este un abuz procesual.

O altă problemă ivită în Regatul Unit a fost dacă trebuie să existe un termen de prescripție referitor la presupusele infracțiuni comise de personalul de serviciu și veteranii de război, în timpul cât au fost dislocați în teatre de operațiuni. În 2010 s-a constituit Iraq Historical Allegations Team⁹³, care a investigat acuzații de crime și rele tratamente comise de forțele armate ale Regatului Unit în Irak, între 2003–2009. Iraq Historical Allegations Team a fost înființată ca obligație a Regatului Unit, atât în vederea respectării unei decizii a CtEDO⁹⁴ potrivit căreia Convenția s-ar putea

⁹⁰ J. Rogers, „*The Time Limit on Prosecutions for Underage Sexual Intercourse in the Sexual Offences Act 1956: A Continuing Problem*” in J Child and A Duff (eds.) *Criminal Law Reform Now: Proposals & Critique* (2018) Hart Publishing.

⁹¹ Sexual Offences Act 1967 s 7.

⁹² Home Affairs Committee, *The Conduct of Investigations into past cases of Abuse in Children’s Homes* (Fourth Report, 2001/2).

⁹³ House of Commons Defense Committee, *Drawing a Line: Protecting Veterans by a Statute of Limitations* (2019) Seventeenth Report of Session 2017–2019 HC 1224, para 13; Ministry of Defense, *Public Consultation on Legal Protection for Armed Forces Personnel and Veterans serving In Operations Outside the UK: Ministry of Defense Analysis and Response* (2020) 12.

⁹⁴ *Al-Skeini v UK* (2011) 53 EHRR 23.

aplica în afara teritoriilor statelor membre ale convenției, cât și a Statutului de la Roma pentru a se asigura că acuzațiile de crime internaționale sunt investigate în mod corespunzător⁹⁵. Din cauză că majoritatea denunțurilor s-au dovedit a fi false, Iraq Historical Allegations Team a fost desființată. În 2021 a intrat în vigoare Overseas Operations (Service Personnel and Veterans) Act⁹⁶ care prevede ceea ce Guvernul a numit o „blocare triplă” pentru a proteja personalul de serviciu și veteranii de presupusele infracțiuni comise în timpul operațiunilor externe. Pe scurt, dacă au trecut cinci ani de la incidentul respectiv, doar în mod excepțional procurorul poate autoriza urmărirea penală. În al doilea rând, există cerința ca, atunci când ia o decizie, procurorul trebuie să acorde o importanță deosebită anumitor aspecte, inclusiv interesul public, dacă a existat o investigație anterioară și dacă au devenit sau nu disponibile probe noi convingătoare. În al treilea rând, atunci când un procuror stabilește că un caz ar trebui să fie judecat, indiferent circumstanțele cazului, el trebuie să obțină consimțământul de la procurorul general din Anglia și Țara Galilor sau de la avocatul general al Irlandei de Nord⁹⁷. Deși noua lege a trecut de Parlament și este în vigoare, ea este criticată prin prisma faptului că ar pune deasupra legii personalul militar, încălcându-se astfel de către Regatul Unit a tratatelor internaționale la care este parte. Spre deosebire de infracțiunile sexuale care au fost inițial excluse din proiectul de lege, tortura și crimele de război nu au fost excluse până când Camera Lorzilor nu a votat împotriva. Chiar înainte ca proiectul de lege să fie adoptat, Guvernul a recunoscut că sfera infracțiunilor excluse va fi extinsă pentru a include genocidul, crime împotriva umanității și crime de război. O altă critică a acestei legi este că ea nu se aplică personalului militar care a luptat în conflictul din Irlanda de Nord⁹⁸. În urma semnării în 1998 a Acordului de la Belfast, s-a stabilit că personalul militar care a servit în timpul conflictului din Irlanda de Nord și a fost condamnat pentru faptele prevăzute de noua lege, dar înainte de semnarea Acordului, vor executa o pedeapsă de maxim doi ani de închisoare. În prezent, Guvernul englez tinde către amnistierea tuturor celor care au săvârșit infracțiuni violente, în timpul conflictului nord-irlandez, cu excepția infracțiunilor de genocid și tortură.

IV.c. Consecințe ale diferenței de reglementare în materia cooperării judiciare internaționale și necesitatea unei reglementări unificate la nivelul Uniunii Europene

Articolul 82 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene conferă instituțiilor europene competența de a adopta norme pentru „asigurarea recunoașterii în întreaga

⁹⁵ Preambul, Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, Martie 1998.

⁹⁶ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/23/contents/enacted> .

⁹⁷ Legea omite orice referire la Avocatul Lord, funcționarul cu rangul cel mai înalt în dreptul scoțian, deoarece toate deciziile de urmărire penală din Scoția sunt deja luate în interes public de către, sau în numele Avocatului Lord

⁹⁸ House of Commons Defense Committee, *Drawing a Line: Protecting Veterans by a Statute of Limitations* (2019) Seventeenth Report of Session 2017–2019 HC 1224, para 106.

Uniune a tuturor formelor de hotărâri judecătorești și decizii judiciare” iar articolul 83 prevede: „Parlamentul European și Consiliul, hotărând prin directive în conformitate cu procedura legislativă ordinară, pot stabili norme minime cu privire la definirea infracțiunilor și a sancțiunilor în domenii ale criminalității de o gravitate deosebită de dimensiune transfrontalieră ce rezultă din natura sau impactul acestor infracțiuni ori din nevoia specială de a le combate pornind de la o bază comună”⁹⁹. Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht și cu instituirea Uniunii Europene a apărut, pentru prima dată, o competență a acesteia în domeniul cooperării judiciare în materie penală, în cadrul pilonului al treilea (justiție și afaceri interne). Tratatul de la Amsterdam¹⁰⁰ a stabilit că „obiectivul Uniunii este acela de a oferi cetățenilor un nivel ridicat de protecție într-un spațiu de libertate, securitate și justiție”, iar Tratatul de la Lisabona¹⁰¹ a precizat că „Uniunea oferă cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate și justiție, fără frontiere interne, în interiorul căruia este asigurată libera circulație a persoanelor, în corelare cu măsuri adecvate privind controlul la frontierele externe, dreptul de azil, imigrarea, precum și prevenirea criminalității și combaterea acestui fenomen”. Tratatul de la Amsterdam a împuternicit legiuitorul Uniunii cu o competență expresă de armonizare juridică, atunci când i-a permis UE să adopte „măsuri care stabilesc reguli minime referitoare la elementele constitutive ale actelor penale și la sancțiuni în domeniile crimei organizate, terorismului și traficului de droguri”. Principalul instrument al armonizării juridice au fost deciziile-cadru, obligatorii pentru statele membre în ceea ce privește rezultatul de atins, dar lăsau la latitudinea autorităților naționale alegerea formei și a metodelor. Deși tratatul a precizat în mod expres că deciziile-cadru nu au efect direct, Curtea de Justiție a hotărât că au „efect indirect”, deoarece legislațiile naționale ale statelor membre trebuie interpretate în conformitate cu dispozițiile deciziilor-cadru¹⁰².

Dreptul penal este specific fiecărui stat membru din Uniune, el apără valori identitare ale statelor membre. Este însă adevărat că statele membre ale Uniunii Europene au în comun numeroase valori identitare care trebuie apărate prin dreptul penal. În contextul dimensiunii penale a spațiului de justiție al Uniunii Europene, acestea nu vor mai fi doar expresia protecției unor valori identitare ci și instrumentul realizării caracterului efectiv al unor politici ale Uniunii. Principiul asimilării face ca infracțiunile ne-identitare să beneficieze de același nivel de combatere la nivel național ca și cele identitare. Această viziune este jurisprudențială la origine, provenind din

⁹⁹ Aceste domenii ale criminalității sunt următoarele: terorismul, traficul de persoane și exploatarea sexuală a femeilor și a copiilor, traficul ilicit de droguri, traficul ilicit de arme, spălarea banilor, corupția, contrafacerea mijloacelor de plată, criminalitatea informatică și criminalitatea organizată.

¹⁰⁰ Tratatul de la Amsterdam de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană, a Tratatelor de instituire a Comunităților Europene și a altor acte conexe, adoptat la Amsterdam, la 2 octombrie 1997, intrat în vigoare la 1 mai 1999, publicat în JO C 340 din 10.11.1997, art. K.1., primul paragraf.

¹⁰¹ Tratatul privind Uniunea Europeană, versiunea consolidată, publicată în JO C 326 din 26.10.2012.

¹⁰² Case C-105/03 Criminal proceedings against Maria Pupino [2005] ECR I-5285, para 38.

așa-numita cauză a „porumbului grecesc”¹⁰³, înainte de a fi reglementată prin Tratatul (art. 83 alin. (2) TFUE). Dar, atunci când vorbim de spațiul de justiție al Uniunii Europene ne referim la „ordinea juridică” a acesteia. În doctrină¹⁰⁴ s-a propus denumirea de „metastructură penală” care cuprinde „algoritmi de operare cu normele de drept penal și de procedură ale statelor membre”. În ceea ce privește competența de legiferare a Uniunii Europene în domeniul dreptului penal Curtea Europeană de Justiție a reținut că Uniunea nu are competențe penale, deoarece „legislația penală și normele de procedură penală sunt chestiuni pentru care Statele membre sunt încă responsabile”¹⁰⁵. Comunitatea are doar competența de a solicita statelor membre să incrimineze anumite comportamente și să adopte sancțiuni penale, dar nu să specifice tipul și nivelul pedepselor.

Art. 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu poate fi interpretat în sensul împiedicării prelungirii duratei termenelor de prescripție a răspunderii penale, sens în care, prin Hotărârea din 22 iunie 2000, pronunțată în Cauza Cöeme și alții împotriva Belgiei, paragraful 149, Curtea de la Strasbourg a statuat că prelungirea termenului de prescripție nu implică o încălcare a drepturilor garantate de art. 7, întrucât această dispoziție nu poate fi interpretată ca interzicând o prelungire a termenelor de prescripție, prin aplicarea imediată a unui drept procedural, în cazul în care infracțiunile relevante nu au devenit obiectul unor limitări. Dar, cauza menționată se referă la situația în care prescripția face parte din dreptul procesual penal și nu substanțial. În orice caz, chiar Curtea de la Strasbourg, ulterior, prin altă hotărâre¹⁰⁶ și-a nuanțat poziția astfel: a considerat că examinarea retrospectivă a situației penale anterioare a unui inculpat de către instanțele de fond, posibilă prin înscrierea în cazierul judiciar a unei condamnări anterioare, nu era contrară art. 7, faptele urmărite penal și sancționate apărând după intrarea în vigoare a noii legi care prelungeste perioada de recidivă. Ulterior, la data de 29 martie 2006, Marea Cameră a statuat, în aceeași cauză, că nu a fost afectat art. 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, deoarece nu există nicio îndoială că, la momentul apariției noii legi (respectiv la 1 martie 1994), reclamantul ar fi putut să prevadă că, prin comiterea unei infracțiuni înainte de 13 iulie 1996 (data la care noul termen legal de 10 ani ar fi expirat), va putea fi considerat recidivist și i se va putea mări pedeapsa pentru a doua faptă în consecință. El a fost astfel în măsură să prevadă consecințele legale ale acțiunilor sale și să își adapteze conduita în mod corespunzător (paragraful 53). În cauza Cöeme și alții contra Belgiei Curtea a admis

¹⁰³ CJUE, Hotărâre, 21 septembrie 1989, Comisia Comunităților Europene împotriva Republicii Elene, 68/88, EU:C:1989:339.

¹⁰⁴ George Bocșan, *Dimensiunea penală a spațiului de justiție al uniunii europene*, Teză de doctorat, Rezumat, p. 22, https://www.univnt.ro/wp-content/uploads/doctorat/rezumat_doctorat/Bocsan_Gheorghe.pdf

¹⁰⁵ Cazul 203/80 Casati [1981] ECR 2595, para 27, Cazul 226/97 Lemmens [1998] ECR I3711, para 19.

¹⁰⁶ Cauza Achour contra Franței, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-72927%22%7D>, paragraful 35.

aplicarea imediată a unui *drept procedural*. CtEDO, în cauza Mihai Toma contra României¹⁰⁷ reiterează că art. 7 din convenție cere ca o infracțiune să fie clar definită în lege, ca legea să fie predictibilă și previzibilă, să interzică aplicarea retroactivă a legislației penale mai punitive în detrimentul acuzatului și să garanteze aplicarea retroactivă a legislației mai favorabile.

În cauza Taricco 2¹⁰⁸ Curtea de Justiție a Uniunii Europene s-a abținut a se pronunța cu privire la natura substanțială ori procedurală a instituției prescripției răspunderii penale și a acceptat prioritatea identității constituționale naționale peste obligația generală de loialitate astfel cum a fost elaborată în cauza „Porumbul Grecesc” („Greek Maize”, precitată), recunoscând și principiul minime intervenții a dreptului penal (subsidiarității)¹⁰⁹. Așadar, dacă prescripția face parte din dreptul penal substanțial, se vor aplica regulile legii penale mai favorabile (implicit retroactivarea acestora) spre deosebire de situația în care ea face parte din dreptul procesual penal (așa cum este cazul în cauza Coëme vs Belgia), caz în care prelungirea termenului de prescripție nu implică o încălcare a drepturilor garantate de art. 7.

Concluzii

Nu toate statele analizate au o reglementare uniformă a prescripției, am spune chiar că nici măcar o viziune uniformă a acesteia. Un singur lucru este comun și anume acela că realizarea scopului legii penale impune ca răspunderea penală a infractorului să intervină cât mai aproape de momentul comiterii infracțiunii, ca procesul să se desfășoare cu celeritate. Trecerea timpului conduce la diluarea probelor, cu riscul condamnării unor persoane nevinovate, iar rezonanța socială a infracțiunii se diminuează până la dispariție.

În anumite sisteme, legislația penală a identificat anumite infracțiuni pentru care nu există termen de prescripție dată fiind gravitatea faptelor săvârșite. Acestea includ, ca regulă generală, crimele de genocid, crimele împotriva umanității și crimele de război sau chiar infracțiunile care sunt excepțional de grave. Unele state europene consideră prescripția drept o instituție de drept procesual penal și nu de drept material.

Având în vedere cele analizate în studiu, este clar că o unificare a reglementării „prescripției”, sau a „termenelor de prescripție”, măcar la nivel european, este aproape imposibilă.

¹⁰⁷ <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-123550%22%5D%7D> dar și Hotărârea din 17 septembrie 2009, pronunțată în Cauza Scoppola contra Italiei (nr. 2) pct. 93 și 109].

¹⁰⁸ <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-105/14&language=RO>.

¹⁰⁹ Helmut Satzger, *International and European Criminal Law*, Hart/Nomos, Ed. A 2-a, 2018, p. 82–83.